

“НА ПАЛЕССІ ГОМАН, ГОМАН...”

Наш карэспандэнт **Алег Клімаў** даслаў з камандзіроўкі па Гомельшчыне гэты сімвалічны кадр. Паляшучкі з вёскі Вялікія Аўцюкі, што ў Калінкавіцкім раёне, у гушчары хлебнага поля прамаўляюць заповітныя словы жніўнай песні — як тое было заведзена ў нас спаконвеку. А спелыя каласы пад подых ветру нібы самі спяваюць пад рокат камбайнаў, што не ўвайшлі ў кадр, знакамітую “На Палессі гоман, гоман...” І вірлівы гоман гэты ідзе ў час жніва па ўсёй Беларусі.

Марыя Багдановіч (справа) і Любоў Зайцава (злева) зберагаюць песенныя традыцыі беларусаў у ансамблі Вялікааўцюкоўскага клуба народных майстроў (вёска Вялікія Аўцюкі Калінкавіцкага раёна Гомельскай вобласці).

Чым больш знаходак, тым больш пытанняў

Артэфакты выходзяць на сенсацыю

Настасся ПАНКРАТАВА

Сёлетні археалагічны сезон для даследчыкаў Спаса-Ефрасіннеўскага манастыра ў Полацку багаты на знаходкі XII стагоддзя. Спачатку ў археалагічных шурфах трапілася зашпілька для кнігі. Старажытная драбязя стала важкім аргументам, які пацвердзіў: бібліятэка ў манастыры складалася пад асабістым наглядам Ефрасінні Полацкай. Пасля масмедыя застракацелі выявай жаночай — што само па сабе надзвычайна рэдкасць — пячаткі. Вучоныя высветлілі: манастырскі штамп непасрэдна належаў Прападобнай. Не паспела грамадскасць абмеркаваць гэтую навіну, як з Полацка прыляцела чарговая сенсацыя: сярод кавалкаў будаўнічага смецця ў выкапаным слоі зямлі знайшлі выяву плана старажытнага храма. Ён “маладзейшы” за вядомыя ў свеце раннія чарцяжы не менш, як на стагоддзе.

Заканчэнне — на старонцы 3.

Мінскія адрасы Якуба Коласа

День памяці народнага паэта Беларусі адзначаць 14 жніўня ў сталіцы.

У Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі адкрыецца выстава “Спяшайцеся з паэтам стрэцца...” Наведвальнікі убачаць партрэты народнага паэта Беларусі, створаныя такімі выбітнымі аічыннымі мастакамі як Валянцін Волкаў, Георгій Паплаўскі, Уладзімір Сулкоўскі, Святаслаў Федарэнка. Як адзначылі ў музеі, вялікую цікавасць уяўляюць прыжыццёвыя партрэты. Напрыклад, Зянон Паўлюўскі намалюваў паэта за працай у чэрвені 1940 года падчас Дэкады беларускага мастацтва ў Маскве. Таццяна Жырмунская адлюстравала пісьменніка такім, якім убачыла ў Ташкенце ў 1942 годзе, калі Коласа віншавалі з 60-годдзем.

Але найбольшы інтарэс выклікае графічны партрэт паэта, што ўпрыгожвае вокладку Беларускага ілюстраванага календара, датаванага

нага 1944 годам. Выданне выйшла ў друку ў Буэнас-Айрэсе па ініцыятыве нашай дыяспары. Сёлета з нагоды 135-годдзя з дня нараджэння Якуба Коласа адзін выпуск 73-гадовай даўніны прывезла з Аргенціны ў Беларусь наша суайчынніца Марыя Анна Ператупа. Супрацоўнікі музея спадзяюцца высветліць імя мастака і знайсці арыгінал партрэта.

Заканчэнне — на старонцы 2.

УВАГА!

ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАПІСКА НА ГАЗЕТУ “КУЛЬТУРА” ПРАЗ ІНДЫВІДУАЛЬНЫ (63875) І ВЕДАМАСНЫ (638752) ІНДЭКСЫ.

З дапамогай банкаўскай карткі газету можна выпісаць праз інтэрнэт-сэрвіс на сайце “Белпошты” (пункт “Афармленне падпіскі на друкаваныя сродкі масавай інфармацыі”).

Абраны новы лідар

Новай старшынёй Цэнтральнага камітэта Беларускага прафесійнага саюза работнікаў культуры, інфармацыі, спорту і турызму стала Таццяна Філімонава. 8 жніўня на V Пленуме ЦК галіновага прафсаюза былы намеснік старшыні адзінаголасна абрана на пасаду кіраўніка камітэта. Таццяна Філімонава, якая змяніла на пасадзе легендарную Наталлю Аўдзееву, працуе ў прафсаюзах ужо больш за 12 гадоў і вядома супольнасці прафсаюзных актывістаў.

На пленуме прысутнічалі з боку Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі — лідар арганізацыі Міхаіл Орда, намеснік старшыні ФПБ — Алена Манкевіч, з боку інфармацыйнага ведамства краіны — першы намеснік Міністэрства інфармацыі Ігар Луцкі, старшыня Белтэлерадыёкампаніі Геннадзь Давыдзья, і ад спартыўнай галіны — першы намеснік Міністра спорту і турызму краіны Вячаслаў Дурноў.

— Гэта рашэнне было лагічна выбудавана, — падкрэсліў кіраўнік беларускіх прафсаюзаў, адзначыўшы досвед і адданасць справе новага лідара. — Трэба ўвесці клятву

на матчынай мове для нашых актывістаў, якія ўступаюць на адказную пасаду, — унёс прапанову ў кантэксте выбараў Міхаіл Орда. — Каб прафсаюзны работнік адчуваў, што ён служыць людзям.

Гэтаксама старшыня ФПБ агучыў інфармацыю аб далейшай працы Федэрацыі над удасканаленнем пастановы № 744 "Аб аплаце труда працаўнікоў", а гэтаксама нагадаў пра ініцыятыву арганізацыі аб'явіць будучы год годам чалавека працы.

На парадку дня форуму гэтаксама былі ўзнятыя пытанні, датычныя павелічэння "пяравічак" у арганізацыях, незалежна ад формы ўласнасці, аб калектыўна-дамоўнай працы ў Беларускам прафесійным саюзе работнікаў культуры, інфармацыі, спорту і турызму.

Таццяна Філімонава ў справаздачным дакладзе канстатавала павелічэнне колькасці арганізацый, дзе заключаны калектыўныя дамовы. На перыяд бягучага года іх колькасць дасягнула 1257 у параўнанні з 1221 дакументам у 2015-м.

Што да новых "пяравічак", то дадзеныя на перыяд з таго ж 2015 года да 30 чэрвеня 2017-га такія: галіновы прафсаюз паболеу на 46 ячэек, сярод якіх 19 былі створаны ў арганізацыях прыватнай формы ўласнасці. Калектыўныя дамовы дзейнічаюць у 39 з новаствораных.

Навіна з пазнакай "сёння"

Падчас леташняга "Фэстывалю дзвюх рэк" у Докшыцах.

Ля вытокаў дзвюх рэк, на водападзеле двух мораў

Сёння, 12 жніўня, распачынаецца II Рэспубліканскі "Фэстываль дзвюх рэк" у Докшыцах. Арыгінальная назва патрабуе пэўнага тлумачэння. Докшыцкі раён знаходзіцца на водападзеле басейнаў Чорнага і Балтыйскага мораў. У горадзе бярэ пачатак рэчка Бярэзіна, за райцэнтрам знаходзіцца выток ракі Віліі. Мясцовыя ўлады вырашылі, што такая водная "дзяржава" павінна мець адпаведны брэнд-дэвіз фэст, які б творча ўплываў на іншыя беларускія рэгіёны. Як-нік, а згаданыя рэкі працякаюць шмат па якіх абласцях нашай краіны. А калі згадаць, што кожная рэчка мае працяг у марэх і акіянах, дык і міжнародны статус для такога мерапрыемства — цалкам рэальны. Прынамсі, менавіта так думаюць у аддзеле ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Докшыцкага райвыканкама. І не проста думаюць, але і справу робяць.

Яўген РАГІН

На лагатыпе фэсту — лебедзь. Ён — сімвал сяброўства, сямейнай аднасці і творчасці. Гэтыя птушкі пастаянна прыля-

таюць суды, дзе за мастком Бярэзіна з ручайны пераўтвараецца ў невялікі вадапад, а потым вучыцца быць ракой. На

бэразе — амфітэатр, галяўная сцена фэсту. Да святочнай мітусні лебедзі пакуль не прызвычаліся. Але на ўсё выдае, што неўзабаве стануць яго "хэдлайнерамі".

Сёння фэстываль вельмі арганічна спалучыўся з Днём горада. Докшыцам — 610 гадоў. Яны памятаюць ваяводу Войцеха Манівіду, удзельніка Грунвальдскай бітвы, які тут уладарыў. Пасля афі-

цыйных урачыстасцяў падчас конкурсу прыгажосці і грацыі будзе абрана лэдзі фэстывалю.

Асноўныя фэставыя дзеі — агляд-конкурс сямейнай творчасці "Кірмаш талентаў" ды конкурс вакалістаў "Бярэзінскія напевы". І слоган мерапрыемства — адпаведны: "Тут чысцейшыя крыніцы, дзе звонкія песень льюцца галасы". У госці прыедуць спевакі, што жывуць па берагах Бярэзіны ды Віліі. Будзе яшчэ пленэр юных мастакоў "Я малюю фэстываль". Адкрыецца "Салодкі фальварак" з нацыянальнай кухняй.

Пакрысе мерапрыемства становіцца самадасатковым. На арганізацыю і правядзенне сёлетага "Фэстывалю дзвюх рэк" мясцовы аддзел ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі атрымаў грант ПРААН. Так, глядзіш, фэст і зробіцца міжнародным.

Мінскія адрасы Якуба Коласа

(Заканчэнне. Пачатак на старонцы 1.)

Захаваліся фотаздымкі, на якіх зафіксавана праца Заіра Азгура над бюстам пээта. Таксама ў новую экспазіцыю ўвайшлі бюсты беларускага скульптара Уладзіміра Летуна.

У панядзелак 14 жніўня ў 13.00 ад музея пачнецца і аўтобусна-пешаходная экскурсія па мінскіх

адрасах Якуба Коласа. Маршрут пралягае праз Нацыянальную акадэмію навук Беларусі, дзе пээт працаваў больш за трыццаць гадоў, займаў пасаду віцэ-прэзідэнта; праз астрог на вуліцы Валадарскага, дзе Колас адбываў пакаранне за ўдзел у негальным настаўніцкім з'ездзе; Беларускае дзяржаўнае ўніверсітэт, дзе ён выкладаў з 1923 па 1926 год;

праз плошчу Якуба Коласа, дзе размешчаны выкананы Заірам Азгурам помнік пэату і героям яго твораў; дом на Старажоўцы, які сям'я Міцкевічаў арандавала з 1921 па 1927 год і дзе Колас скончыў пэамы "Новая зямля" і "Сымон-музыка", напісаў апавесці "У Палескай глушы", "У глыбі Палесся", "На прасторах жыцця", п'есы, вершы, казкі для дзяцей, публіцыстычныя артыкулы; у Цэнтральным дзіцячым парку імя Максіма Горкага да 1940-х гадоў стаяў дом, дзе жыў пээт.

Апошняя кропка экскурсіі — Вайсковыя могілкі, дзе ў 1956 годзе быў пахаваны Якуб Колас. У 15.00 там адбудзецца памінальны мітынг і ўскладанне кветак. Удзел у ім прымуць члены сям'і пісьменніка, літаратары, грамадскія дзеячы, мастакі, навукоўцы, прыхільнікі яго творчасці.

Якуб Колас пазіруе Заіру Азгуру.

Газета **КУЛЬТУРА** ШТОТЫДНІВЯЯ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЯ, ДЛЯ ДАСТУГУ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА) Выдаецца з кастрычніка 1991 года.

Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь.
 Рэгістрацыйнае пасведчэнне № 637, выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.
Галоўны рэдактар — Ілья Васільевіч СВІРЫН; **намеснік галоўнага рэдактара** — Вераніка МОЛАКАВА; **адказны сакратар** — Юрыя КАРПЕНКА; **рэдактары аддзелаў**: Надзея БУНЦЭВІЧ, Барыс КРЭПЛАК, Яўген РАГІН, **аглядальнікі рэдакцыі**: Дар'я АМІЛЬКОВІЧ, Настася ПАЎКРАТАВА, Юрыя ЧАРНЫКЕВІЧ; **спецыяльныя карэспандэнты**: Пётр ВАСІЛЕВІЧ, Алег КІЛМАУ, Канстанцін АНТАНОВІЧ; **карэспандэнт** — Ганна ШАРКО; **мастацкі рэдактар** — Наталля СВАД; **характар** — Мар'я ХУТКОВА. Сайт: www.kimpress.by. E-mail: kultura@tut.by. Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, чацвёрты паверх. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Рэкламны аддзел: тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41. Выдавец — Радацыйна-выдавельная ўстанова "КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА".
Дырктар — СЛАБОДЗІН Ірына Аляксееўна; **першы намеснік дырктара** — КРУШЫНСКАЯ Людміла Аляксееўна. Тэлефон прыёмнай: (017) 334 57 41.
 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, Чацвёрты паверх. Бухгалтэрыя: (017) 334 57 35.
**Аўтары допісаў павядаўліваюць празвішча, поўнае імя і імя на бацьку, пашпартныя звесткі (імя і прозьвішча пашпарту, дату выдчы, кім і калі выдзены пашпарт, з'ябсты нумар), асноўнае месца працы, зваротны адрас. Аўтарскія рупалы не рэдакцыя і не вяртаюцца. Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нясуць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў. *Матэрыял на правах рэкламы.
 "Культура", 2017. Наклад 4 019. Індэксы 63875, 638752/Рознічны кошт — па дамоўленасці. Папісаня ў друку 11.08.2017 у 16.00. Замка 3021. Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства "Выдавецтва "Беларускі Дом друку". ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004. Пр. Незалежнасці, 79, 220013, Мінск.**

19 августа 2017 г.
 начало в 12:00

Яблочный Червенец

Ведущий: ПАН МАРШАЛАК

• ГИГАНТСКИЙ ЯБЛОЧНЫЙ ПИРОГ •

ЯРМАРКА РЕМЕСЛЕННИКОВ • БЕСПЛАТНАЯ ДЕГУСТАЦИЯ ПИРОГА
 ВЫСТУПЛЕНИЕ АРТИСТОВ, КОНКУРСЫ, ПРИЗЫ И ДРУГОЕ

Место проведения:
 Червенский рынок в Лошице. г. Минск, ул. Маяковского, 184

УНП 191950850

(Заканчэнне.
Пачатак на старонцы 1.)

Дацэнт кафедры ўсеагульнай гісторыі і метадыкі выкладання гісторыі Беларускага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта Іна Калечыц распавяла, што першапачаткова архітэктурна-рэстаўрацыйныя работы ў Спаса-Ефрасіннеўскім манастыры былі скіраваны на даследаванне фундаменту, каб умацаваць сцены і абараніць іх ад вільгаці. “За стагоддзі слой зямлі вакол манастыра ўзняўся і справакаваў павышэнне вільгаці, з’яўленне соляў, што разбуральна ўздзейнічае і на само збудаванне, і на яго жывалісці”, — растлумачыла суразмоўца. Археалагічныя шурфы былі закладзены тут яшчэ ў 2015 годзе. Менавіта тады навукоўцаў чакала першая неспадзяванка: высветлілася, што да фасада храма прымаюць галерэі.

З таго часу спецыялісты раз за разам вяртаюцца на Полаччыну, каб знайсці ў зямлі адказы на шматгадовыя пытанні. “Мы заўсёды крыху ў чаканні. У нас падабраўся цудоўны калектыў: дасведчаныя археолагі, звышпрафесійныя рэстаўратары. Нават у звычайных размовах адкрываюцца новыя рэчы, якія могуць паўплываць на навуковы дыскурс. І вось што цікава: чым больш у нас знаходак, тым больш пытанняў перад намі паўстае”, — дзеліцца ўражаннямі спадарыня Іна.

Ды тыя цікавосткі не адразу ў рукі даюцца. Прыкладам, чарчэж XII стагоддзя быў знойдзены ў тым месцы, дзе ў 1950 — 1960-я гады неаднаразова працавалі археалагічныя экспедыцыі. Па меркаванні вядучага навуковага супрацоўніка навукова-рэстаўрацыйнага аддзела Полацкага гісторыка-культурнага музея-запаведніка Аляксандра Салаўёва, на гэта шмат аб’ектыўных прычын. Па-першае, пераборка ў той час пакідала жадаць лепшага, бо і людзей не хапала, і не заўсёды даследчыкі ведалі, што канкрэтна ім патрэбна шукаць. Па-другое, сёлётная група пад кіраўніцтвам доктара гістарычных на-

вук, прафесара, прарэктара па навуковай рабоце Полацкага дзяржаўнага ўніверсітэта Дзяніса Дука мільга крыху сунуць шурфы — і адкрылі не прымуслі сябе чакаць.

Руплівае вывучэнне знаходкі яшчэ наперадзе, а пакуль можна толькі дапусціць, што чарчэж, па якім можна зразумець маштаб забудовы, яе прапорцыі, таўшчыню сцен, прадропалі па сырой гліне

лі ўзоры XVI стагоддзя. Цяпер у нас ёсць пацверджанне, што ўжо на мяжы XI і XII стагоддзю ўзводзілі збудаванні паводле праекта.

Між іншым, на рахунку вядучага навуковага супрацоўніка ўласная знаходка: манастырская пячатка Прападобнай Ефрасінні. Звычайна спадар Салаўёў працуе з буйнымі формамі, то бок, цэглай і кафляй. Таму

гісторыка-культурнага муніцыпалітэта. Там з ёй папрацоўваю спецыялісты, пасляцыяць, замацоўваю. Пачыла, верагодна, будуюць яе дэманстраваць наведвальнікам.

Нагадаем, у 2015 годзе была знойдзена атаква пячатка Ефрасінні, якой, верагодна, Прападобная каранялася для замацавання дакументаў. Новая знаходка адрозніваецца па тэхніцы, якасці выка-

святая называла сваёй апякункай. Вакол асобы ідзе надпіс, але ён пашкодзаны: па меркаванні Іны Калечыц, тое было зроблена наўмысна яшчэ ў XII стагоддзі. Верагодна, атрымаўся не вельмі ўдалы адбітак, таму большую колькасць слоў часалі, пакінуўшы толькі заканчэнне фразы: “на многая лета”.

На рэверсе змешчана выява “Збаўца Пантакратар”. У сувязі з тым, што яна амаль цалкам супадае з фрэскай,

Чым больш знаходак, тым больш пытанняў

План храма, пячатка Прападобнай Ефрасінні, зашпілька для кніг і скарбы, што з XII стагоддзя хавала полацкая зямля

Раскопкі каля Спаса-Ефрасіннеўскага манастыра яшчэ працягваюцца. Знаходкі зроблены там, дзе археолагі працавалі яшчэ ў 1950-60-я гады.

спецыяльнай прыладай — пісалам. Для доўгага захоўвання плінфу абпалілі. Хутчэй за ўсё, план ствараў архітэктар, які і займаўся будаўніцтвам храма-пахавальні.

— Тое, як ён складзены, дае падставу гаварыць пра паўнаватрасны чарчэж! — узрушана апавядае спадар Аляксандр. — Сам факт яго наяўнасці — неацэнная каштоўнасць! Знаходка істотна змяняе наша ўяўленне пра будаўніцтва ў той час. Да сённяшняга дня самымі раннімі чарчэжамі на Беларусі лічы-

лі дробнае прывітанне з XII стагоддзя сталася для яго сапраўднай неспадзяванкай. Археолагі — а я яшчэ сцен Спаса-Ефрасіннеўскага манастыра працуюць як беларускія вучоныя, так і іх калегі з Расіі — зрабілі першапачаткова невялікую расчыстку, каб разгледзець знаходку, прачытаць надпісы.

— Метал, з якога зроблены артэфакт, вельмі мяккі, у ім было шмат укрыванняў пяску, — распавядае Іна Калечыц. — Мы перадалі пячатку спецыялістам Полацкага

навання і спосабе выкарыстання. Аляксандр Салаўёў мяркуе, што такі свінцовы штамп прывешвалі да шпегату, якім падпярэзвалі святкі, засцерагаючыся ад чужога вока. Адсюль і назва прадмета: віслая пячатка.

Іна Калечыц растлумачыла, чаму знойдзены прадмет — двухбаковы: па тагачаснай тэхналогіі свінец пламбіраваў спецыяльнымі абцугамі з адмысловымі адбіткамі. На знойдзеным артэфакце з аднаго боку бачны лік Ефрасінні Аляксандрыі, якую наша

якая месціцца непасрэдна ў Спаса-Праабражэнскім храме, навукоўцы зрабілі выснову: верагодна, пячатка Ефрасінні несла функцыю і манастырскай.

Сам факт таго, што імяна валодала асабістымі пячаткамі, падкрэслівае значэнне Полацкага манастыра. На той час замацоўваць дакументы імяннымі штампамі маглі толькі першыя людзі ў дзяржаве, у асноўным — мужчыны. Тут жа мы бачым, як жанчына змагла ператварыць сваё духоўнае дзеянне ў буйны грамадска-палітычны цэнтр. Даследчыкам

Апладысменты — беларускаму шклу

3 27 ліпеня па 2 жніўня ў Кыргызскай Рэспубліцы прайшла міжнародная канферэнцыя “Асноўныя тэндэнцыі развіцця дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва ў 1960 — 2010 гадах”, ініцыяваная Усерасійскім музеем дэкаратыўна-прыкладнага і народнага мастацтва ў рамках комплекснай Праграмы “Спадчына Садружнасці. Традыцыі для будучыні”. Удзел у ёй узялі і арт-спецыялісты з Беларусі, чые выступленні выклікалі шчырую цікавасць аўтарытэтных калег з усяго СНД.

Да ўдзелу ў канферэнцыі Беларускі камітэт ICOM рэкамендаваў трох экспертаў. Доктар мастацтвазнаўства, прафесар кафедры этналогіі і фальклору БДУКІМ Вольга Лабанюска прачытала даклад на тэму “Беларускае саломаліценне — феномен сучаснага развіцця народнага мастацтва”, за-

крануўшы вострую тэму захавання народнага мастацтва ва ўмовах урбаністычнага асяроддзя і глабалізаванай цывілізацыі.

Асабліва гарачы водгук праз актуальнасць праблематыкі, каштоўнасць дакументальнага матэрыялу і якасць аналітыкі атрымаў даклад Вольгі Сазыкінай.

Вядомая мастачка і выкладчыца зрабіла экскурс у гісторыю айчынага мастацкага шкла на прыкладзе творчых лёсаў першых выпускнікоў аддзялення “Мастацкае шкло” кафедры ДПМ Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута (1972 — 1977) — “Ад шклозавода “Нёман” да свабодных куратарскіх практык”. Агульна для ўсіх глабальна гісторыя ў перыяд ад 1960-х гадоў да нашых дзён была пададзена праз асабісты прафесійны біяграфіі.

Для большасці ўдзельнікаў канферэнцыі ўпершыню разгарнулася цэласная панарама менавіта беларускай часткі гэтай агульнай гісторыі — праз апавед аб стварэнні аддзялення “Мастацкае шкло” — у першую чаргу ў якасці базы падрыхтоўкі кваліфікаваных кадраў для вытворчых прадпрыемстваў і мастацкіх камбінатаў, аб сістэме навучання і першых выкладчыках (так званы “львоўскі дэсант”), пра шклозавод “Нёман” як пра вядучае прадпрыемства саюзнага значэння, пра магчымасці эксперыменту на беларускіх заводах у эпоху росквіту мастацтва шкла 1960 — 1970-х, пра шматлікія тэхналагічныя патэнты і ўзнагароды ВДНГ, атрыманыя айчыннымі мастакамі,

пра годную іх рэпрэзентацыю ў музейных фондах былога СССР.

Гэтая ўражвальная панарама праз драматычны расповед пра крызіс створаных у савецкі час вытворчых мастацкага шкла і пошук спосабаў выжывання ды пераходзе часткі мастацкага ДПМ у сферу канцэптуальных практык (1987 — 2000), перайшла ў выніку да апісання сучаснай сістэмы падрыхтоўкі на аддзяленні мастацкага шкла і керамікі Беларускай акадэміі мастацтваў. Мяркуючы па апладысментах, замежныя спецыялісты ацанілі яе станоўча.

Скульптар, мастацтвазнаўца, куратар Павел Вайніцкі нібы працягнуў тэму, распавёўшы пра сучасны стан мастацкага шкла Бе-

ларусі на прыкладзе выставачных праектаў апошніх гадоў, дзе ДПМ нярэдка зрастаецца з канцэптуальнымі практыкамі.

Нацыянальны камітэт Міжнароднага Савета Музеяў ICOM заклікаў садзейнічаць інтэграцыі музейнай супольнасці сваіх краін у агульнасусветную прафесійную прастору. Без сумневу, уключэнне Беларусі ў Праграму “Спадчына Садружнасці. Традыцыі для будучыні” — адзін з крокаў да аднаўлення шчыльных адносін з даўнімі калегамі і партнёрамі. Праграма будзе працаваць яшчэ 2 гады.

Тацяна БЕМБЕЛЬ, мастацтвазнаўца, старшыня ГА “Беларускі камітэт Міжнароднага Савета Музеяў ICOM”

Калонка рэдактара

Калі ружжо вісіць на сцяне

Інфармацыйная стужка ажно стракаціць паведаннемі пра цікавыя археалагічныя знаходкі (некалькі з іх патрапілі ў гэты нумар). Яно зразумела, бо лета — сезон раскопак. І, як сведчаць іх вынікі, капаць нам яшчэ не перакапаць. Гэта ўсведмляюць і іншага кіштату "археологі", у якіх цяпер таксама сезон. Што праўда, пра іх знаходкі — наколькі б яны ні былі сэнсацыйнымі — прэса трубіць не будзе. Тыя артэфакты навакі асядуць у чыхіхці прыватных калекцыях.

Ілья СВІРІАН

Уласна, гэты сезон павінен паказаць, ці паўплывалі хоць неяк на актыўнасць "капачоў" змены ў нарматыўнай базе, якія паставілі "чалавека з металашукальнікам" фактычна па-за законам. У кожным разе, на гандляроў такім рыштункам яны ніяк не паўплывалі. Калі не верыце, пагугліце — і патрапіце на мноства спецыялізаваных інтэрнэт-крамаў, дзе прадаюць дэтэктары на любы густ і гаманец. А калі прадаюць, значыць — і карыстаюцца. Бо не будзе ружжо проста так вісець на сцяне.

"Сапраўдны" археологі не раз выказвалі занепакоенасць адносна імплементацыі заканадаўства і яго ўвасаблення ў жыццё: маўляў, які кожнага кургана па міліцыянеры ж не паставілі! Ды і не трэба ставіць: праваахоўныя органы валодаюць самімі рознымі метадыкамі выяўлення і арышту злачынцаў. Прыкладам, кожны з іх карыстаецца тымі ці іншымі каналамі сувязі, і менавіта апошняе дазваляе пачкамі адлоўліваць, скажам, гандляроў наркатыкамі. Галоўнае, каб згаданыя органы ўсур'ез зацікавіліся пытаннем.

Варта адзначыць, што апрача тых капачоў, чья дзейнасць пастаўленая на "прамысловыя рэйкі", у нас ёсць і просьма размаітых "скарбашукальнікаў" ды іншых аматараў прыгодуў. Розніцу паміж імі заканадаўства не прадугледжвае — ды і чыста аб'ектыўна размежаваць іх не надта проста. Любы несанкцыянаваны раскоп (з якім б рамантычнымі мэтамі ён ні рабіўся) можа пашкодзіць культурны пласт, парушыўшы цэласнасць у-

енай у зямлі "кнігі часу" і каштоўнасць яе для навукоўцаў. Але было б наўйна незлічоныя ўладальнікі дэтэктараў назаўсёды пра іх забудуць альбо разбярэць на запчасткі — якім бы жорсткім ні зрабілася заканадаўства. Бо калі ў кагосьці ёсць ружжо, то таму-сяму карціць часам з яго пастраляць.

З іншага боку, навідавоку і такая праблема, таксама артыкуляваная ў гэтым нумары: брак фінансавання і кадраў для правядзення раскопак. Ужо не першы год яна вырашаецца праз прыцягненне валанцёраў, рэкрутаваных сярод сталічнай і мясцовай моладзі, і дапамога іх завышчай некваліфікаваная. Але чаму б да гэтай дзейнасці не далучыць аматараў з металашукальнікамі — зразумела ж, пад наглядом навукоўцаў? Для іх гэта стала б магчымым легітымизаваць сваё хобі — і атрымаваць кайф не толькі ад самога працэсу, але і ад усведмлення ўдзелу ў важнай справе.

Пакуль прыгадваецца толькі адзін, але плённы і красамоўны прыклад такога супрацоўніцтва: паміж Акадэміяй навук і дайверскім клубам "Марскі Пегас" у справе вывучэння малавядомага дасюль замка Жаббер. Самі археологі наўрад ці далі б рады рабіць зімовыя пагружэнні ў яго роў, а вось для спартсменаў-экстрэмалаў гэта — сама тое! Ды і рыштук у іх ёсць адпаведны.

Відавочна, што такіх прыкладаў могуць быць дзясяткі. Галоўнае — стварыць механізм паразумення, заснаваны на ўзаемадаверы. **К**

Адзін са шматлікіх філіялаў Музея гісторыі Магілёва, а менавіта Выставачная зала на рагу вуліцы Болдзіна, і Магілёўскі абласны драматычны тэатр знаходзяцца побач — проста перайсці дарогу. У адзін і той жа дзень, з розніцай у паўтары гадзіны, у кожнай з устаноў будзе важныя падзеі. У тэатры — прэм'ера. У Выставачнай зале — адкрыццё чарговага экспазіцыі. Але, што называецца, кожнаму — сваё. Ні публіка, ні супрацоўнікі двух "культурных цэнтраў" не былі ў курсе таго, што робіцца ў суседзях.

Надзея БУНЦЭВІЧ

А між тым, адметнымі былі і спектакль "Жанчына мора" (гл. "К" № 31), і выстава "Грані рэальнасці", якая спалучала творчасць трох мастакоў. Двое з іх — магілёўчане, трэці — мінчанін. Прадстаў-

нікі віцебскай мастацкай школы, яны вучыліся на мастацка-графічным факультэце былога Віцебскага педінстытута (цяпер частка трох мастакоў. Двое з іх — магілёўчане, трэці — мінчанін. Прадстаў-

Вяртаючыся да надрукаванага

Нечакана, але прыемна: артыкул "Патанцеў?" Змітра Крымоўскага, надрукаваны ў "К" № 24, зачліў чытача за жывое. Значыць, ёсць неабяжыма людзі, якія могуць падзяліцца сваімі думкамі і вопытам у галіне практычнай фалькларыстыкі і фестывальнага руху ў гэтым рэгіёне.

Тэндэнцыі не толькі станючыя

З аўтарам артыкула "Патанцеў?" Так, у ахвоту!" ("К" № 27, 08.07.2017), вядучым метадыстам Віцебскага АМЦНТ Алай Лялькінай я пакуль не знаёмы, але

аднаўленні мясцовых побытавых парных танцаў. І як вынік: усе ўстановы культуры раёна прадставілі на свяце з нагоды вывалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў свае разнастайныя варыянты. Ды не проста паказалі, а ладзілі майстар-класы з уключэннем прысутных — як прагных успомніць маладосць, так і тых, хто зацікавіўся ды імкнуўся навучыцца. А такіх было шмат. Амаль тры гадзіны жыхары і госці Смаргоні натхнёна віравалі ў карагодзе, папераменна вытанцоўваючы розныя "Лявоніхі" і "Полькі", "Кракавікі" ды "Падзспані" — агулам больш за трынаццаць танцаў. Як адзначыла мяс-

цова жыхарка сталага веку, было гарачэй, чым у ласні!

Другі этап фестывальнага кола адметна завяршыла Мінская вобласць "Фальклорнай талакой" і конкурсам побытавага танца "Мінская кадрыля", якія вось ужо другі раз прыняла Барысаўшчына. Буду спадзявацца, што самабытны Мінскі абласны фестываль у гэтым куточку Беларусі стане традыцыйнай падштурхне барысаўчан да больш актыўнага і выніковага ўключэння ў сістэму нацыянальнага фестывальнага фальклорнага руху "Берагіня", а таксама і даследавання розных традыцыйных праяў найперш нематэрыяльнай (бо гэта больш складана) гісторы-

ка-культурнай спадчыны краю.

На Гомельшчыне, пачынаючы з 1999 года, абласны цэнтр народнай творчасці перыядычна ладзіць конкурсы побытавага танца — як складнік фестывалю беларускай народнай харэаграфіі "Вытокі!". Увесну ў яго рамках конкурс прайшоў ужо ў восьмы раз. Але, на мой погляд, ён зрабіў крок назад. У папярэднім удзельнічалі 185 танцавальных пар (старэйшым танцоўраў было 83 гады), сёлета ж іх колькасць скарацілася амаль у тры разы.

Засмучае мяне і Брэсцкага вобласць. Калі ў 2012 годзе ў праведзеным упраўленнем адукацыі

"Берагіня": гарачэй, або Гісторыя пачалася не з мяне

адчуваю, што яна шчыра любіць сваю працу. Радуюся, што на Віцебшчыне рух рэспубліканскай фальклорнай фестывальнай "Берагіні" пакрысе набірае моц. І конкурс танцавальных пар-выканаўцаў народных побытавых танцаў пра тое сведчыць. 77 пар з 20 раёнаў вобласці на заключным туры — гэта ўсё ж даволі прадстаўніча, асабліва калі ўлічыць, што яшчэ чатыры гады таму іх было ўсяго чатыры. Да таго ж, у спорнацтве ўдзельнічаюць не толькі падлеткі, а і танцоўры сталага ўзросту (нават 86 гадоў) — носьбіты мясцовых мастацкіх традыцый, жыцця крыніцы аўтэнтычнай харэаграфічнай спадчыны!

У рамках падрыхтоўкі да дзясятага нацыянальнага юбілейнага фестывальнага фальклору "Берагіня" назіраецца станючая дынаміка і ў Прудзенскай вобласці. Напрыклад, сёлета на базе Лідскага раёна прайшоў Першы абласны конкурс "Танцеў па-даўнейшаму" з удзелам 29 пар, а лічбанае правядлі свой аднаіменны трэці раённы конкурс.

Вылучыўся і Смаргонскі раён. Знакаміты культурнік Марына Клушша правяла вялікую працу па

Рэканструкцыя вясельнага абраду.

Брэсцкага аблвыканкама фестывалі "Радавод" (кіраўнікі праекта Вера Волкава і Людміла Бярней) удзельнічала больш за 17 тысяч школьнікаў (!), то апошнім часам і "адукацыя", і "культура" асабліва цікаваці да народнай харэаграфіі не працягваюць.

Не забыць пра асобаў

Вяртаюся на Падзвінне, да артыкула Алы Лялькінай. Ёна віцэблянам і за тое, што на абласным узроўні яны захоўваюць памяць пра свайго славутага земляка, выбітнага беларускага харэографа Івана Арцэмавіча Серыкава, надаўшы абласному агляду-конкурсу аматарскіх харэаграфічных калектываў яго імя. Нельга не згадаць і творчасць фальклорных калектываў з Расонаў "Нежачкі" пад кіраўніцтвам светлай памяці Валяціны Літвінай і "Сунічкі" Стайскай дзіцячай школы мастацтваў Лепельскага раёна пад кіраўніцтвам Веранікі Хомбак. Менавіта яны амаль дваццаць гадоў рабілі на Падзвіні значны ўнёсак у далучэнне дзяцей і моладзі да мясцовай тра-

Няўжо за межамі рэальнага?

А іх творчыя індывідуальнасці настолькі розныя, быццам мастакі прадстаўляюць розныя не толькі школы, але і эпохі.

У Дзімтрыя Пухоўскага — прафесійна выкананыя традыцыйныя пейзажы, што вабяць прыгажосцю і прыдуцца даспадобы прыхільнікам рэалізму. Міхала Максімава можна лічыць аддзеленым нашчадкам імпрэсіянізму, супрэматызму і... вясёлкі. Ад першага ў яго — імкненне намалюваць не столькі сам прадмет, колькі адчуванне,

настрой. Ад другога — яркасць, чысціня, незамутненасць простых фарбаў. Усё астатняе — аўтарская інтэрпрэтацыя рознакаляровых ліній, "падгледзены" і вясёлкі. Назву карціны "Палёт душы", што адкрывала экспазіцыю, можна было б адрасаваць усёй творчасці майстра, галоўным у якой становіцца адчуванне святла, руху, радасці, шчасця, пошук адметных ракурсаў гарадскіх пейзажаў, што і складае ўласнае бачанне свету.

Унутраную прастору пакояў, дзе сцены адда-

дзены карцінам, запоўнілі працы Уладзіміра Макарава, што звычайна са столі. Убачыўшы аднойчы, хаця б адну з іх, надалей заўсёды пазнаеш руку майстра. Бо рэчшча яго пошукаў пралягае праз саму форму падачы сваіх мастацкіх фантазій, бліскую інсталляцыям. Быццам разам з навукоўцамі, толькі на мове жывапісу, ён даследуе "паходжанне" папяровай кнігі, вынайзленыя чалавечым варыянтам яе існавання. Яго творы выклікаюць безліч асацыяцый. Най-

перш гэта разгорнутыя скруткі-сувоі, якія кожны з гледчаў вольны расшыфроваць на свой лад, бо яны прынцыпова не маюць назвы. Замцаваныя разам "шыльдачкі", падобныя да павялічаных у памерах старадаўняга караля якога-небудзь племя мая. Разгорнутая партманетка з кішэнькай. Эфект "кніжкі ў кнізе". А яшчэ аздабленне закладкам, прашытымі ніткамі, стужкамі.

Я наведвала выставу на другі дзень пасля адкрыцця, увечары. Навед-

Выступы ў пасёлку Акцябрскі падчас леташняга фестывалю.

Чым у лазні,

дыцыйнай культуры ў розных яе праявах — народнай харэаграфіі, песеннай творчасці, інструментальнай музыкі, розных відаў народных рамёстваў.

Усё зробленае імі мае права на тое, каб яго аналізавалі, даследавалі — і пераймалі ды развівалі. Каб гісторыка-культурны досвед папярэднікаў (сямейны, родавы, вясковай супольнасці) не згубіўся. Каб у сённяшнім часе ён быў запатрабаваны і дапамог ва ўмовах наступстваў імклівай глабалізацыі захаваць этнічную культуру сваёй Бацькаўшчыны. Таму хацеў бы звярнуцца тут да спецыялістаў метадычных цэнтраў, асабліва маладых, пажадаўшы ім сканцэнтравана ўвагу на гістарычны аспект, цікавіцца, што было зроблена да іх, ды не лічыць, нібы "гісторыя пачалася з мяне". Бо часам някавата становіцца ад таго, што работнікі культуры (пераважна маладзейшага пакалення) не ведаюць знакамтасцяў свайго краю з ліку папярэднікаў. А ў гісторыі культуры і мастацтва той жа Віцебшчыны іх багата: Іван Серыкаў, Леанід Барадуляк, Оскар Партны, Чэслаў Клячко, Галіна Клёсава, Галіна Сакалова, Іван Лабачкі, Людміла Венгер... Менавіта іх намаганні зберагалі духоўную памяць пакаленняў.

"Аднадзёнкі" хутка забываюцца

Балазе, зроблена папярэднікамі сапраўды нямаля! Напрыклад, у рамках рэспубліканскага праекта "Танцавальны фальклор і дзеці" ў двух раёнах Віцебскай вобласці — Вурашкім і Гарадоцкім — даследавалася народная спадчына, у тым ліку і харэаграфічная. У Вурашкім раёне запісана шэраг гульні, мноства прыпевак да танцаў, 75 харэаграфічных узораў, сярод іх — ажно 15 полек ("Тармасуха", "Скакуха", "Таптуха", "Вінтом", "Герц" і іншыя). Несумненна каштоўнасць уяўляюць кадрылі на пяць, шэсць і дванаццаць кален, а таксама "Лявоніха" з каляднага народнага тэатралізаванага прадстаўлення "Жаніцтва Цярэшка".

У Гарадоцкім раёне таксама запісана шмат узораў розных харэаграфічных жанраў, у тым ліку кадрылі на дзве, чатыры і шэсць пар. Цяпер ім навучаюцца студэнты кафедры этналогіі і фальклору і народна-песеннай творчасці БДУКІМ.

Для работнікаў культуры і адукацыі ды ўвогуле зацікаўленых мае быць каштоўным зборнік, прысвечаны Падзвінню з серыі "Традыцыйная мастац-

кая культура беларусаў" (у шасці тамах), створаны пад кіраўніцтвам Тамары Варфаламеевай. Гэта не толькі багатая інфармацыйная крыніца, а найперш — дапаможнік, які змяшчае бяспечныя ўзоры традыцыйнага відаў і жанраў народнага мастацтва Віцебшчыны.

Я гэта да таго, каб схіліць чытачоў, а найбольш — супрацоўнікаў метадычных службаў, бібліятэкараў, настаўнікаў, выкладчыкаў, кіраўнікаў мастацкіх калектываў, да даследавання гісторыі культуры свайго краю, вывучэння творчасці носьбітаў і стваральнікаў мастацкіх каштоўнасцяў, а таксама арганізатараў культурнай дзейнасці ў рэгіёне. Славіць трэба тых, хто і сёння шчыруе на ніве мастацкай культуры і стваральніцтва, сваёй плённай працай робіць значны ўнёсак у яе захаванне і развіццё.

Мерапрыемствы "аднадзёнкі" хутка забываюцца. А зафіксаваны гістарычны вопыт сям'і, роду, этнасу, духоўная памяць пакаленняў — на ўсе часы! І на сёння, мне падаецца, сістэмнае, паглыбленае, усебаковае вывучэнне народнай спадчыны беларусаў і яе ўзнаўленне дзецьмі ды моладдзю — як ніколі актуальны! Пры-

чым духоўных здабыткаў не "увогуле", а менавіта канкрэтнай вёскі, мястэчка або сацыяльнай групы.

Мяркую, наспеў час адказным асобам кіруючых органаў адпаведных абласных, раённых, гарадскіх структур Віцебскай ды і іншых абласцей, навуковым супольнасцям, навучальным установам распачаць працу над падрыхтоўкай агульнанацыянальнага выдання "Гісторыя народнай спадчыны беларусаў" і працягнуць выпуск рэгіянальнай серыі "Беларускі народны танец: традыцыі і сучаснасць". Першы том такога кшталту выйшаў некалькі гадоў таму па Магілёўшчыне, але мізэрным тыражом. Кнігу не маюць большасць устаноў культуры нават той самай вобласці! А ёсць жа і ўстановы адукацыі, кіраўнікі фальклорных і народна-эцнаграфічных мастацкіх калектываў ды выкладчыкі з розных рэгіёнаў краіны.

Спадзяюся, што выказаныя мной думкі не пакінуць абыякавымі чытачоў — у першую чаргу тым, каму па роду сваёй дзейнасці наканавана падтрымліваць беларускую нацыянальную культуру, асабліва народную традыцыйную.

Мікола КОЗЕНКА,
аўтар і кіраўнік праекта "Рэспубліканскі фестываль фальклорнага мастацтва "Берагіня", лаўрэат спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь дзеячам культуры і мастацтва

Дзяжурны па нумары

"Свадьба пела", а не спявала

На мінулых выхадных занесла мяне на вяселле: даўні прыцель выдаваў замуж дачку, а паколькі я памятаю прыгажуню яшчэ з малых гадоў, то быў запрошаны. Аповед аб афіцыйнай частцы і фатаграфаванні ў знакавых месцах Мінска апушчу, а перайду адразу да рэстарана.

Алер КЛИМАЎ

Так выйшла, што тамадой на свяце апынуўся мой добры знаёмы, ды і вам ён вядомы — папулярны шоу-умэн, які з нейкай прычыны папрасіў мяне не раскрываць яго імя. Перыядычна ў перапынках паміж тостамі мы выходзілі з памяшкання на свежае паветра. Балбалі пра тое-сёе. І нешта я раптам спытаў: "Сьбар мой, скажы-ка, як часта праграмы падобных мерапрыемстваў, якія ты праводзіш, нясуць у сабе хоць нейкія рысы беларускасці? Элементы адпаведных момантаў нацыянальных абрадаў, выкананне прысутнымі аўтэнтычных песень ды іншае?"

Нячаста. Больш за тое: за тая амаль пятнаццаць гадоў, якія ён вядзе ўсялякія забавляльныя імпрэзы для абмежаванага кола асоб, такое з ім адбылося... двойчы. (Напэўна, не пашчасціла яму з гэтымі коламі, не складаліся яны з тых, для каго беларускія традыцыі — рэч важная.) Больш дакладна, адзін раз з хвосцікам. Неяк замоўчыў яго сапраўды папрасілі, каб сцэнарый у пэўнай ступені меў нацыянальны каларыт. А ў другім выпадку на шляху добрага парыву маладых усталі іх бабулі. Адна была родам з Гродзеншчыны, другая з Гомельшчыны. Самі разумееце, пры абмеркаванні фэбулы, што прадугледжвала этнаматывы, паўсталі невырашальныя рознагалосі.

Шоумэн калісьці скончыў Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў — то бо, базавы і не толькі ведамі ў галіне народных традыцый валодае. Адзін час ён наогул шчыльна ўнікаў у гэтую тэму. "Але калі я прапановаў жаніху з нявестай яе ў якім-небудзь выглядзе абыграць, то практычна заўсёды атрымліваў ідэнтэтычны адказ: "Каб мы ў вёсцы гулялі вяселле, то тады можа быць..."

Некалькі гадоў нічога падобнага ён ужо і не прапанаваў: "Я, напэўна, пакрыўджу беларускіх абываца-

ляў, але ў мяне ўжо даўно склаўся ўстойлівае перакананне, што на вяселле госці прыходзяць з адзінай мэтай — "наесціся", ва ўсіх сэнсах гэтага дзеяслова. І да антуражу ім справа самая малая. Можа, таму і "вінаватыя" ўрачыстасцяў не тлумяць сабе галаву? Хаця таму ж тамаду было б цікава прыдумаць нешта арыгінальнае, звязанае з беларускімі каранямі. І яно засталася б у памяці і на плёнцы для маладых на доўгія гады! Бо так што застаецца? Як дзядзька Вася з'ездзіў дзядзьку Пецю па... фізіяномі?"

Дзіўна, уздыхнулі мы з ім, што мода на беларускасць не закрнула гэтую сферу. Уздыхнулі і згортнуліся назад — хто банальна вёсці стандартны вясельны вечар, а хто — банальна да стала.

На наступны дзень я чамусьці набраў тэлефонны нумар іншага вядомага сталічнага вядучага прыватных і публічных мерапрыемстваў і распавёў яму сумную гісторыю яго калегі, не называючы таго па імені. Усё так яно і ёсць, уздыхнулі на тым канцы "дроту". Праўда, гэтую шоу-мэнку пашанцавала больш: напружыўшыся, ён прыгадаў, што за пятнаццаць гадоў "службы" на той жа ніве "беларускае вяселле" яму заказвалі разоў пяць-шэсць. Але прыгадаў пры тым, з якой выдумкай і з якім арганічным выкарыстаннем характэрных для гэтай нацыі культурных асаблівасцяў прыходзяць яўрэйскія вяс-

Эс маё зусім не прэ-тэндэе на нейкае сацыялагічнае даследаванне. Шчыра хочацца верыць, што толькі два гэтыя чалавекі сутыкнуліся з дадзенай "праблемай", а ў астатніх прафесіяналаў з беларускімі нацыянальнымі традыцыямі, абрадамі і звычаймі пры правядзенні вяселляў усё ідзе інакш. Хаця верыцца, прызнаюся, з цяжкасцю.

Будзем на сувязі!

Паважаныя чытачы!

Нам цікавае ваша меркаванне па гэтай ды іншых тэмах нумара!
Пішыце на адрас: 220013, г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 77, альбо на электронную скриньку kultura@tut.by.
Тэлефануйце ў рэдакцыю па нумары 8-017-286-07-97. **Абмяркоўвайце** на акаўнтах kimpresby у сацыяльных сетках!

Фрагмент экспазіцыі "Грані рэальнасці".

вальнікаў не было. Калі ўжо сыходзіла, забеглі трое выпадковых мінакоў — свахацца ад дажджу. Даведаўшыся пра смешны кошт у паўтары рублі, пайшлі глядзець

экспазіцыю. Большасць публікі, як я даведалася, тут бывае на ўрачыстым адкрыцці, калі можна прайсці бясплатна. У тэатры, дарэчы, таксама здараюцца падобныя

проблемы: пасяя цалкам аншлагавай прэм'еры, на наступны паказав у зале сям-там назіраюцца вольныя месцы. Дык чаму б не з'яднаць намаганні тэатра і Выставачнай залы?

Апошнім часам культурныя ўстановы паспяхова супрацоўнічаюць нават з рэстаранамі ды кавярнямі. Шырокі разгорт атрымаў праект "Мовабокс", калі ў апошніх змяшчаюць палічкі з кнігамі: пі каву ды чытай. Некаторыя тэатры і кіно практыкуюць сістэму зніжка: прад'явіўшы білет у на прагляд у пэўнай "ежавай" установе, можна каштаваць прысмакі з меншай стратай для кішэ-

ні. Чаму б не скарыстаць штоscopy падобнае? Да прыкладу, наведвальнікі выставы атрымліваюць зніжку, купляючы білет у тэатр. Ці наадварот.

У замежжы я часта сустракала так званую "скрыжаваную" рэкламу. Установы дамаўляюцца між сабой — і кожная змяшчае ў сябе рэкламныя шчыты, афішы, флары суседзяў, часта нават патэнцыйных канкурэнтаў. Бо ў выйгрышы — усё. Сапраўды, чаму б не пасябраваць? Плядзіш, культурная аўра горада атрымае куды больш шырокія межы і "грані рэальнасці".

K

Яшчэ дзясяткі тры гадоў таму памучы на свае вушы ідэальную беларускую мову можна было ў высакласных дыктараў нацыянальнага радыё, у Купалаўскім як галоўным тэатральным носьбіце беларускасці. Сёння ж кансультанты па дакладным маўленні — сапраўдная філалагічная рэдкасць. “К” знаёміць вас з Лідзіяй НАЛІУКАЙ — рэдактарам, які дапамагае сусветнаму кінематографу загаварыць па-беларуску з адмысловай інтанацыяй і класічнай асіміляцыяй.

Лідзія Наліўка.

але... Вось мая сяброўка з цяжкасцю ўпалавіла білет на “Чорную пану Нясвіжа” Купалаўскага тэатра. Выпадкова выхад у тэатральны свет спаўз у днём роднай мовы. Ёй многае спадабалася: і дэкарацыі, і пастаноўка, і сюжэт, і задума. “Усё было шыкоўна, толькі... Барбара не асімілявала па мяккасці”, — расчаравана ахвотная да роднай мовы дзяўчына. Для некага, здаецца, такі выпадак — драбязя, аднак, калі ты жывеш у мове, штурхнацца заўважна адрозна... Мяккасць беларускай падкрэслівае яе істотнае адрозненне ад рускай і польскай моў. Мне падаецца, у сённяшнім маўленні раскрываецца наша спрэчч-

асаблівасці, націскі, дакладнасць у акцэнтаванні слова. Пунктуацыя таксама не выкрэслівала з рахункаў цалкам, бо яна непасрэдна ўплывае на інтанацыйныя напрамкі. Ужо выйшла на экраны беларускамоўная версія анімацыйнай стужкі “Маленькі прынец”, да якой я спрычынілася. Асабліваць кінарэдактуры — яшчэ і ў тым, што кожная рэпліка павінна ўключыцца ў пэўны прамежак часу і не згубіць па дарозе энсавую нагрукку. Калі я рэдакую тэкст для агучкі, то абавязкова прамаўляю яго ўслых. Працую толькі з беларускім тэкстам. Ён прыходзіць да мяне пасля каманды перакладчыкаў і тэх-

б выкарыстаць слэнгавыя англіцызм “кэш”, але на экране размаўлялі два сталыя паважных чалавекі... У падобных выпадках часам дужа карысныя дыялектычныя слоўнікі з абласцей краіны (як вядома, беларуская літаратурная мова стваралася на падставе цэнтральнага гаворак). У складаных сітуацыях выратоўвае ўжо сам факт таго, што працаваць даводзіцца з кіно: іншымі словамі, глыбш на экран і з мізансцэны разумееш значэнне падобранага слова.

Чым больш працую з дубляжам, тым больш захапляюся роднай мовай, яе сакавітасцю і... пазітыўнасцю! Вось прыйшоў да нас фільм з фразеалагізмам у назве The Bucket List, што літаральна азначае “спіс апошніх спраў”, а фактычна — “памерці, адкінуць канькі”. У польскі пракат карціна выйшла пад назвай “Хоць час паціскае”, у расійскі — “Пакуль не сыграў у скрыню”, ва ўкраінскі — “Спіс апошніх жаданняў” ці ў альтэрнатыўным варыянце — “Пакуль не склеіў ласты”. А беларусы вынеслі на афішу выраз “Пакуль ногі носяць”, такім чынам захаваў гульнёвасць назвы і пазбеглі часціцы “не”, якая дадала б адмаўлення. Увогуле, у айчынных фразеалагічных абаротах прасочваецца жартулівае стаўленне да смерці. Ці не шыкоўна, калі беларус замест “памерці” гаворыць “пайсці да Абрама на півя”!

Занатавала
Настася ПАНКРАТАВА

Выпадкова, але прадказальна

— Праект “Беларускія ўікэндзі” ад пачатку меўся быць высокапрафесійным: яго каманда выбрала гучныя фільмы, ангажавала моцных перакладчыкаў (дубляж робіцца з мовы арыгінала, а не з даступнага расійскага перакладу, як некаторыя маглі б падумаць), запрашаліся ў добраабсталяваную студыю гуказапісу вопытныя айчыныя акцёры. Каб усё гэтыя намаганні не разваліліся ад недакладна прамоўленага падчас агучкі слоўца, кіраўніца праекта Надзея Кім аздачылася неабходнасцю знайсці рэдактара-беларусазнаўцу. Гісторыя пошуку нагадвае дэтэктыў. Надзея прызналася: каб вызначыць, хто ў Беларусі ёсць са стылістычных рэдактараў, яна... праглядала выходныя даныя ў айчынных кнігах. Так патрапілі на мяне. Хутка спісаліся ў сацыяльных мярэжах з запытам, ці мне цікава яе прапанова. А мне ж усё, што звязанае са словам, надзвычай прывабна!

Прынамсі, да гэтай сустрэчы аднойчы “вычытвала” аўдыякнігу — гэта было шалёна захапляльна! Мне далі агучаны запіс. Перада мной ляжаў тэкст. Я ўключала аўдыяфайл, а калі чула, што, напрыклад, націск не там, дзе трэба — адрозна ціснула на кнопку паўзы і пазначала на аркушы: на такой хвіліне неабходна выправіць дадзены памылку. Пасля зробленай працы мяне запрасілі на невялічку экскурсію ў гуказапісальны пакойчык на Плошчы Перамогі, дзе стваралі аўдыякнігі. Там жа працавалі выбітныя дыктары, якія начытвалі творы не менш легендарных пісьменнікаў.

Паўтаруся: мне стэрэна цікавыя такія рэчы. А тут “Беларускія ўікэндзі” прапануюць рэдагаваць сцэнарый! Я загартавана філалагічным жыццём, так што пытанне грошай не выходзіла на першы план. Са спадарыняй Надзеяй мы абмяркоўвалі іншае: дзе межы майго рэдактарства — ці толькі ў націсках? А ёсць жа яшчэ вымаўленне, фанетычныя асаблівасці — усё гэта звышштотна.

Фанетычныя казусы з наступствамі

— Цяпер у краіне назіраецца новая хваля цягі да мовы. Так склалася, што ў маім жыцці увогуле бадай усё па-беларуску: беларускамоўнае навучанне на аддзяленні беларускай філалогіі філфака БДУ, беларускамоўная праца, беларускамоўныя сяброў. У гады майго дзяцінства мы шмат чулі правільнае вымаўлен-

не па радыё, на тэлебачанні, у тэатрах. Сёння ж патрэбнага асяродку ў большасці няма, ахвотны да родных слоў вучацца самі на кнігах ці праз размовы адно з адным. З гэтай навалы выйшла галоўная бяда як нашых дзяцей, так і саміх дарослых — палітарнае чытанне: калі чалавек прамаўляе гукі, як напісана, нават не здагадваючыся пра такія рэчы, як, скажам, асіміляцыя па мяккасці. Прывяду ў прыклад простыя словы з паўсядзённага ўжытку: “снег” і “свет”, якія павінны чытацца з памякчэннем першага гукі, быццам пасля літары “с” стаіць мяккі знак. А звыклае слова “прабачце” — ці часта вы чулі, каб яго — адпаведна фанетычным правілам — вымаўлялі з двума “ц” замест “ч”? Тут мне, груба кажучы, давалося выкарыстаць тое самае палітарнае чытанне на сваю карысць: у рэдактарскім тэксце да пачатку гуказапісу я крэсліла закавырыстае для сучаснага ўжывальніка слоўца і надпісвала так, як мае быць: “святая”, “прабацце”, “застаеСвСя” (пасля акцэры начытваюць рэплікі менавіта з майё паперчыны).

Казырна, калі шмат людзей гаворыць па-беларуску, але шкада, што ідзе такая сур’ёзная плынь скажэння маўлення. Большасць ад гэтых неспадзяванак засцерагла б слухная практыка,

ная дваістасць: адвечныя разважанні пра дзве душы, пра скрыжаванне на нашай тэрыторыі Усходу і Захаду, падзел у 1933 годзе айчыннага правапісу і гэтак далей.

Дзеля справядлівасці зазначу: маўленчыя скажэнні пануюць і ў рускамоўных тэатрах. Апошнім разам была ў сталічным Маладзёжным: у рускай гаворцы акцэраў якраз добра чутная беларуская асіміляцыя і дзеканне-цеканне. Прызнаюся, на пачатку ад такога “гаварэння” мяне “падкідвала”. Потым пачала прыслухоўвацца да мінакоў: фанетычныя казусы ўласцівыя многім беларусам, і гэта не кажуць пра побытавую траясначку. Але, калі ты абраў акцёрскую прафесію, дык мусіш сачыць за сваім артыкуляцыйным апаратам, прыгадаць студэнцкія практыкаванні па сцэнчнай мове (памятаць, у прыватнасці, як утвараюцца змычна-шчыльныя гукі). Мінакі мінакамі, а прафесіяналы мусяць ведаць фанетыку, адчуваюць мову і ачысціць маўленне — як беларускае, так і рускае...

Як назваць тое, чаго няма?

— Такім чынам, зонай майё адказання ў праекце “Беларускія ўікэндзі” сталі маўленчыя

нічнай міжмоўнай рэдактуры ў спадарыні Надзеі. Звычайна на ўсялякі выпадак даюць спасылку на арыгінал і які-небудзь гатовы дубляж. Што цікава, часцей за ўсё мне трапляе ўкраінская версія: зазвычай яна больш прафесійная, бо рускія перакладчыкі, як мне падаецца, дадаюць шмат адсябяціны.

Падчас рэдактуры я актыўна карыстаюся як папяровымі, так і электроннымі слоўнікамі — усяго ж не запомніш (тыя ж канчаткі роднага склону “-а”, “-у” пераправярэць). Але спадзяюся і на здаровы глуд, бо слоўнікі складаюць таксама людзі, у якіх — гаворы гэта без асуджэння — можа зрыгануцца рука. Неаднойчы ўзніклі сітуацыі, калі неабходна было даць назву з’яве, якая ў беларускамоўнай сферы жыцця не выкарыстоўваецца, таму і слоўніка адпаведніка да яе няма. Рыхтавалі фільм, у якім галоўны герой разлічваўся з суразмоўнікам чэкам. Па-руску мы сказалі б прыкладна так: “Вот тебе чек, когда захочешь — обналчишь”. То-бок, персанаж прапанаваў узяць “наличные”, аднак у нашым моўным асяроддзі такога паняцця няма: у беларускамусяць атрымаць грошы, бо “наўняныя” — найвідавочнейшая кабка, прычым ненатуральная. Калі гаворка ішла пра маладзёжную камедыю, то можна было

Палітарная туга

Дубляж & агучка па-беларуску

Балучае пытанне

— Стрыечны брат, даведаўшыся пра мой удзел у праекце, задаў распаўсюджанае, на жаль, пытанне: навошта мы робім фільмы, даступныя ў рускамоўным варыянце, з беларускім дубляжам? Куды прасцей з рускай мовай — яна ж паўсюль, куды ні кінь вока! Але ж гэта — у пэўным энсе прымус. На мой погляд, беларуская агучка неабходная для выбару, нават калі ён не на карысць беларускага варыянта. “Беларускія ўікэндзі” стваралі сапраўднымі прафесіяналамі, якія падкупляюць сваёй натхнёнасцю і адданасцю справе. Яны дораць магчымасць вярнуць беларускай мове яе перамоўную функцыю — як сродку камунікацыі.

Як ні дзіка тое прызнаваць, але цяпер беларускую мову трэба выкладаць як замежную. Можна, тады людзям стане лягчэй распачаць гаварыць, стасавацца на ёй. Тым, хто прафесійна займаюцца маўленнем, да лапу прыйшоў бы паглыбленыя курсы гісторыі фанетычнага развіцця. Магчыма, раней пэўныя веды не патрабавалі тлумачэння, але нашаму пакаленню іх бракуе. Прынамсі, беларуская мова — таксама, як англійская, — інтануе фіксавана, адрозніваецца ад рускай мовы на парадак, прычым гаворка не пра школьнае вызначэнне, клічныя ці някількі сказ, а пра інтанацыю як энсаўтаральны, істотны складнік. Зразумела, мы ўздываем голас напрыканцы пыталыняў ці паніжаем пад фінал сцвярдзальных апавядальных высказванняў. Беларускае больш змацыйна, незалежна ад тыпу характару моўцы, больш выразна... Тым жа, хто насычае нашу грамадскую прастору мовай і прэзэндуе ў гэтым кірунку на званне маўленчага ўзору (няхай і не ўсвядомлена), было б цудоўна звартацца па кансультацыі да адмысловых фаналагаў-філолагаў. Колькі б відавочных праблем знялося адрозна!

Беларускую балерыну Кацярыну АЛЕЙНІК ведаюць не толькі ў краіне, але і за мяжой. Ёй даводзілася выступаць на самых розных сцэнах свету. Кацярына прызнаецца, што для яе вельмі важны момант навізны, змены месца і акружэння. Кожны раз артыстка вяртаецца ў Мінск з новымі дасягненнямі і ўражаннімі. "К" папрасіла яе падзяліцца ўспамінамі пра запамінальныя межныя выступы.

сезоне ішоў балет "Жызэль", то ў наступным яго ўжо не будзе. Яны ўвесь час спрабуюць разнастаіць свой рэпертуар, каб ён не надакучаў глядачам. Асноўны акцэнт робяць на пастаноўкі кантэмпарары, якія балерыны выконваюць у пуантах. Гэта іншая харэаграфія, у нас такой няма.

У Амерыцы нікога не здзівіць, калі для балета выкарыстоўваюць музыку The Beatles або Rolling Stones. А з класічных спектакляў у сезоне былі толькі "Шчаўкунок" і тая ж "Жызэль".

я станцавала партыі Нікі ў "Баядэрры", Машы ў "Шчаўкунку", Адэты-Адэліі ў "Лебядзіным возеры" і Аўроры ў "Спячай прыгажуні". Магчыма, у новым сезоне паспрабую ўвесці ў "Жызэль".

У апошні час я стала заўважаць, што ў Эстоніі глядачы мяне прымаюць цяплей, чым у Мінску. Аднойчы пасля адажыя людзі так гучна і доўга пляскалі, што я са сваім партнёрам двойчы выходзіла на паклон. Наша публіка на працягу спектакля даволі спакойная на эмоцыі, затое ў канцы не скупіцца на гучныя авацыі. Я б яе параўнала з японскай (усміхаецца).

ці для сябе комплекс неабходных трэніровак. Калі раптам здароўе траўма падчас спектакля, то ў тэатра ёсць дамоўленасць з клінікай, дзе артыстаў абслугоўваюць па-за чаргой.

Неапаль. Тэатр Сан-Карла (2016 год)

Для мяне гэта велізарная падзея ў маёй кар'еры! У свой час менавіта Сан-Карла ў Неапалі быў цэнтрам высокага мастацтва — балетнага і опернага. Што ўжо казаць, калі гэты тэатр пабудаваны за 40 гадоў да міланскага "Ла Ска-

не толькі як балерыне, але і як актрысе. На працягу спектакля я расту — ад дзяўчынкі Машы да Машы-прынцэсы, ад дзіцячай неспасрэднасці і наіўнасці да ўнутранага сталення — дзякуючы новаму для сябе пацуючы каханню.

У трупце мне было вельмі камфортна. У нейкі момант нават здалося, што гэта мая родная трупца. Калегі заўсёды вельмі ўважлівыя і прыязныя.

Мне вельмі лёгка знаходзіць агульную мову з італьянцамі, ды і сама пачала трохі вывучаць іх мову. Справа ў тым, што на поўдні мала хто гаворыць на англійскай.

Пуанты прызнання

Масква. Вялікі тэатр Расіі (2009 год)

Я ўдзельнічала ў адным з самых значных конкурсаў у маёй кар'еры. Выступала разам з Ягорам Азаркевічам і выконвала тры па-дэ-дэ з балетаў "Эсмеральда", "Лебядзінае возера" і "Шчаўкунок", а таксама два нумары сучаснай харэаграфіі, якія ставіў Радзю Паклітару.

Тадзі Гістарычная сцэна была на рамонце, і ўсё адбывалася на Новай. Але яна цалкам дублюе гадоўную — і ўвогуле па параметрах бліжэй да сцэны нашага Вялікага тэатра. Нават пакат такі ж (усміхаецца). Мне не давялося адаптавацца. Я казала сабе, што выступаю на роднай сцэне, і становілася лягчэй. На конкурсе заняла трыця месца.

Імёны тых артыстаў, якія тады разам са мной прымалі ў ім удзел, цяпер гучаць у балетным свеце: Аксана Бондарова, Анжэліна Варанцова, Арцём Аўчарэнка, Марыя Мішына, Дар'я Бачкова. А ў журы знаходзіліся сапраўдныя легенды: Юрый Грыгаровіч, Валянцін Елізар'еў, Людміла Семяняка, Марына Ялавова, Мікалай Цыскарыдзэ.

Вашынгтон. Цэнтр выканаўчых мастацтваў Джона Ф. Кенэдзі (2013 — 2014 гады)

У трупце Вашынгтон-балета я прапрацавала сезон. У гэтым цэнтры праходзіць гастролі ўсіх вядомых і найбуйнейшых калектываў свету: Вялікага тэатра Расіі, Марыйнскага тэатра, New York City Ballet і іншых. Тэатр у Вашынгтоне сучасны, там размешчаны адрозна некалькі сцэн, на якіх адначасова могуць ісці розныя спектаклі.

Мне даводзілася прывыкаць да амерыканскага тэатра, бо ў ім усё не так, як у нас (усміхаецца). Было адчуванне, што мяне паставілі з ног на галаву і сказалі: "Цяпер танцуй вось так!" Але ўжо праз пару месяцаў стала больш камфортна.

Скажам, было нязвычайна, што на класічны ўрок трэба адрозна прыходзіць у пуантах. І ўсе практыкаванні, уключаючы станок, выконваць у іх. Таксама, на ўроку ў вельмі хуткім тэмпе ідуць скачкі. Для амерыканцаў вельмі важная дакладнасць у дробных рухах.

У тэатры пастаяннага рэпертуару няма. Калі, напрыклад, у

Талін. Нацыянальная опера "Эстонія" (2014 год)

Маё супрацоўніцтва пачалося дзякуючы нашаму тэатру оперы і балета. Гендыржтар Уладзімір Грыдзюшка выправіў мяне ў Эстонію прыняць удзел у гала-канцэрце, дзе я выконвала па-дэ-дэ з "Дон Кіхота" Мінкуса. Пасля канцэрта кіраўніцтва тэатра персанальна са мной звязалася, каб запрасіць станцаваць у балете "Лебядзінае возера" ў Таліне. Крыху пазней гэта перарасло ў пастаяннае супрацоўніцтва.

У Эстоніі вельмі кампактны тэатр, куды меншы за наш. Гасцініца знаходзіцца непасрэдна ў ім. У іх гэта называецца guesthouse. Каб дайсці да балетнай залы, мне трэба было проста прайсці калідор. Што ні кажы, вельмі зручна!

Інтэрнацыянальны калектыв тэатра вельмі добраазвучаны. Ён як адна сям'я, дзе ўсе падтрымліваюць і дапамагаюць адзін аднаму. Рэпетыцыі і ўрокі вядуцца на трох мовах: эстонскай, рускай і англійскай. З-за таго, што ў трупце шмат запрошаных артыстаў з іншых краін, ты не адчуваеш сябе чужым.

На сцэне Нацыянальнай оперы "Эстонія" як запрошаная салістка

Кацярына Алейнік.

■ Кацярына Алейнік: "Я рада, што магу танцаваць на розных сцэнах свету!"

ла!" На яго сцэне выступалі Пласыда Дамінга, Мансэрат Кабалье, Лучана Павароці, Карла Фрачы, Сільві Гіле, Лючыя Лакара, Алясандра Фэры, Кацярына Максімава і Уладзімір Васільеў, Святлана Захарова, Яна Саленка, Раберта Балеле...

Улетку мінулага года я танцавала Кітры ў спектаклі "Дон Кіхот" Мінкуса ў Рыме і Пестуме. І так сталася, што якраз там мяне і пабачыла кіраўніцтва тэатра Сан-Карла. Я атрымала прапанову, ад якой проста не магла адмовіцца. Першая рэпетыцыя адбылася 5 снежня, а ўжо 29-га прэм'ера! У мяне былі проста шудоўныя партнёры! У першых спектаклях 29 і 30 снежня я танцавала з Аляксандра Макарыё, а 4 студзеня — з Аляксандра Стаяна. Але, безумоўна, проста шквал эмоцый выклікала праца з легендарным харэаграфам! Я шчаслівая, што ў мяне была магчымасць дакрануцца да творчасці геніяльнага Шарля Жуда! Як ён тлумачыць, як падае, як прадумвае рухі, як дапамагае, як смела раскрывае сакрэты танца — гэта нешта неверагоднае! Яго харэаграфія вельмі тонкая і насычаная, напоўненая нумствам дробных рухаў, з-за чаго складаецца ўражанне, што ты танцуеш нібы па нотах. Даволі незвычайна, але зачароўвае — як артыста, так і глядачоў.

Сама пастаноўка вельмі прыгожая — настолькі чароўная, наколькі і павінна быць казка. Парты Машы мне падабаецца, таму што ёсць магчымасць раскрыцца

Для іх было прыемным сюрпрызам, што я некалькі слоў магу сказаць на італьянскай. Яны адрозна закідалі мяне пытаннямі. Хаця першапачаткова іх вельмі турбаваў моўны бар'ер.

Тэатры Італіі ўсе падобныя паміж сабой. Здаецца, быццам яны будаваліся па адным праекце. У Сан-Карла вялікая і камфортная сцэна. Адчуваецца, што ён увесь прасякнуты гісторыяй. Яе адлюстроўвае і архітэктура, да якой італьянцы ставяцца вельмі беражліва.

За паўтары гадыні да спектакля публіка ў вячэрніх сукенках ужо збіралася каля ўваходу ў тэатр. У Італіі вельмі важны дрэс-код. Убранне людзей, якія ідуць на балет, проста здзівіць. Усе апранваюць свае лепшыя сукенкі і нават дыяяменты. Гэта частка іх культуры! Здаецца, што ты глядзіш асобны спектакль, які ідзе не на сцэне, а ў глядзельнай зале.

Безумоўна, праца на легендарнай сцэне пакінула ў мяне шмат эмоцый і ўспамінаў. А якія цёплыя і сардэчныя прыём зладзілі глядачы! Мора кветак, якімі мяне проста закідалі на сцэне, апладысменты, крыкі "Брава!" — здавалася б, пра што яшчэ марыць? Але мяне чакаў сюрпрыз. Нягледзячы на тое, што спектаклі пачыналіся а восьмай альбо а дзвяцтай вечара, а пасля прадстаўлення мне неабходна было пераапруцца, глядачы — вялікія і маленькія — не раз чакалі мяне побач са службовым уваходам! І толькі для таго, каб паглядзець на мяне, патрымаць за руку, сказаць "Дзякуі!" Як гэта ўсё ж такі прыемна! І важна!

Такое стаўленне рухае цябе наперад, прымушае працаваць далей і не спыняцца. А прытармазіць у нашым свеце — у прафесіі артыста балета — ніяк нельга! Напэўна, менавіта таму, як мне казалі мае сябры, у кожным з трох прэм'ерных паказаў мая Маша была іншая. Бо кожны раз мне здаецца, што можна было б станцаваць яшчэ лепш.

Гутарыла Іна КОПСАК

Падчас рэпетыцыі ў неапалітанскім тэатры Сан-Карла з харэаграфам Шарлем Жудам.

Мы думалі, што ўсё бачылі. Як мы, наўня, памыляліся! Лічы, што за сталічнымі весніцамі, на Маладзечаншчыне, нечакана натрапілі на дзве ўстановы культуры, вельмі незвычайныя па форме ды змесце і, як высветлілася, пакуль не надта прадказальныя па перспектыве. Вырасьлі, што тэма іх далейшага развіцця — вельмі надзённая для іншых нестандартных аб'ектаў, якія могуць і павінны прыцягнуць павышаную ўвагу наведвальнікаў.

Яўген РАГІН,
Кастусь АНТАНОВІЧ,
Мінск — Маладзечанскі раён Мінскай вобласці — Смаргонскі і Іўеўскі раёны Гродзеншчыны — Мінск / Фота аўтараў

Маршруты нашы пралягаюць збольшага не па цэнтральных аўтастрадах, а па другарадных лясных ды сельскіх дарогах. Таму і адсочваем ход культурнага жыцця не з параднага ўваходу. Вось прыблізна на такім шляху, у раёне вёскі **Красоўшчына**, і кінулася ў вочы прыдарожная рэклама: "Раённы цэнтр рамёстваў: вырабы на любы густ. Экскурсіі, сувеніры, падарункі". Натуральна, не маглі не спыніцца. Яшчэ і з той прычыны, што вельмі ўжо малюніча выглядала гаспадарка выпадкова сустрэтай установы.

Хто там, на гары?

За плотам, на салідным пагорку (хоць канатную дарогу ладзі!) — два зграбныя дамкі, свіран, драўляныя скульптуры, кветкі і яблыні. Усё гэта нагадвае дагледжаную аграсядзібу, калі б не афіцыйная шылда на будынку, які з'яўляецца музеем рамёстваў. Майстар-метадыст Святлана Бячкова тлумачыць, што другая будыніна — хата майстроў. Тут ладзяцца майстар-класы, вучоба для ахвотных асвоіць саломка- і лозапляценне, вышыўку і фларыстыку, выцінанку і рэсіс на тканіне, работу са скурай, бяростай, сасновай карой, мешкавай-най...

Раней тут былі па чарзе жылы дом, сельская бібліятэка. Цяпер — музей, які ўяўляе з сябе некалькі пакояў вельмі прыстойнай мастацкай галерэі, дзе сабраны лепшыя работы майстроў-рамеснікаў раёна. Працуе тут і сувенірная крама, дзе гэтыя творы можна купіць. Ёсць магчымасць зрабіць індывідуальную замову.

А яшчэ спецыялісты Цэнтра займаюцца зборам этнаграфічнага матэрыялу, прапагандуюць яго, развіваюць дзе распаўсюджаюць. Маецца тут і этнаграфічны куток. Словам, шмат чаго ёсць. Вось толькі наведвальнікаў мала ды рэкламы не стае. Нам падарылі буклет Цэнтра, выпушчаны да Рэспубліканскага фестывалю-

Журналісцкі аўтару Газеты "Культура"

кірмашу працаўнікоў вёскі "Дажынкi-2011". Святлана Бячкова пагаджаецца, што іх установа застаецца нераскручанай, бо сярод актыўных наведвальнікаў пераважаюць толькі школьнікі, якіх воззяць сюды планова. Іншыя рэзервы — не выкарыстоўваюцца як след.

Мы, да прыкладу, не адразу дацямілі, што на тэ-

працы ў творцы з'яўляецца матывацыя працаваць яшчэ лепей.

Каб не Ягайла...

Працяг тэмы мы пабачылі ў **Плябані**. Таксама не спадзявалі сустрэць тут Цэнтр традыцыйнай культуры і побыту, што ўваходзіць у структуру цэнтралізаван-

рыторыі ўстановы можна пагуляць ля сажалкі з карасямі ці памарыць пад засенню старых яблынь. Так што "рамесніцкая" гара ў Красоўшчыне — для госьця як вясковае адхланне пасля гарадской мітусні. Ды толькі хто пра гэта ведае? А калі дадаць, што побач з Красоўшчынай ёсць яшчэ і вёска Плябань з не менш цікавым і прывабным для турыста Цэнтрам традыцыйнай культуры і побыту, дык карціна вымалюваецца наступная: патэнцыйны турыстычны маршрут, які звязваў бы дадзеныя аб'екты культуры з Мінскам, Маладзечанам і вёскай Залессе Смаргонскага раёна, асветленай імем Міхала Клеафаса Агінскага (куды мы гэтым разам і накіроўваліся), пакуль проста не існуе ў прыродзе.

(Не)лірычнае адступленне Яўгена Рагіна

Жыў у маёй Ветцы мастак-самавук Грыша Захараў. Маляваў як бог. Але і балаболам быў знакамітым. Любіў прыгаворваць: "Ёсць у мяне што табе падарыць. Ды няма ў што загарнуць". Мне гэтыя словы прыгадаліся пасля наведвання раённага цэнтра рамёстваў у Красоўшчыне. Не, ну сапраўды, база створана неблагая, месца — малюнічае, а наведвальнікаў — кот наплакаў. Выснова — на паверхні: трэба вучыцца "загорваць" прадукт так, каб народ у чаканні платнага "падарунка" ў чэргі выстройваўся. Як гэта зрабіць? Па маім меркаванні, кожны работнік культуры сёння павінен быць і тураператарам, і маркеталагам-менеджарам, і рэкламчыкам-піяршчыкам. Проста так сёння працуе ўвесь культурны свет. Самастатковасць ёсць вынік сістэмнага пазбавлення дзейнасці. А пры выніковай эканамічнай

Студыя і гаспадарчыя забудовы з банкетнай залай.

най клубнай сістэмы Маладзечанскага раёна. Кіраўнік Цэнтра Ала Ліхтаровіч з ахвотай распавяла, што калісьці ёй міма князь Ягайла, конь заўважыў ваўка і панёс. Ягайла паспеў загадаць: "Калі выжыве — царкву тут пастаўлю!" Выжыў, бо конь спыніўся ля рэчкі Уша. А царкву назвалі Свята-Успенскай. Мы яшчэ распавядзем пра тое, чым знакамітая "Краіна Плябанія" і чаму тут абавязкова трэба быліваць. Але спачатку — уласна пра сам Цэнтр, што знаходзіцца праз дарогу ад храма, які каторы ўжо год рамантуецца.

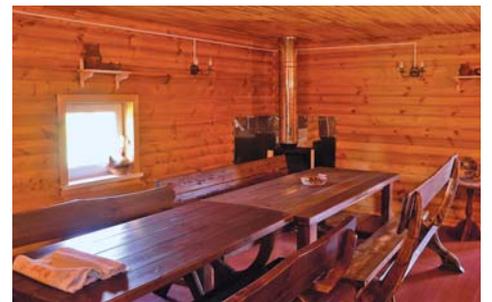
Асноўны будынак Цэнтра месціцца ў колішняй хаце ксяндза (царква становілася касцёлам, потым зноў царквой). Грунтоўны рамонт яе, як і гаспадарчыя пабудовы, правялі сіпамі гаспадарчай групы аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па спра-

Ала Ліхтаровіч на фоне вясковых кветак — флоксаў.

"Ёсць што падарыць.

Маладзечанскі раён вучыцца прадаваць сельскі арт-прадукт:

Тут адзначаюцца ўрачыстасці.

Этнакуток у Плябані.

— Ці шмат ахвотных пакарыстацца выгодамі Цэнтра? — задалі мы Але Ліхтаровіч самае галоўнае пытанне.

— На жаль, не, — адказала яна. — Вялікія экскурсіі прыязджаюць да нас ці не раз на месяц. Пачалі разбірацца, чаму і гэтая ўстанова пусте без гасцей. А прычыны ўсё тая ж: адсутнасць "ваўнінчай" ды шматжанравай рэкламы. А яшчэ Ала Сцяпанавна зазначыла з веданнем справы: "У складзе аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі павінен быць штатны тур-аператар!"

У Плябані — усяго сорак жыхароў. Палова — дачнікі. Спядзеў толькі на сістэмную арганізацыю экскурсіў. У гэтым кірунку, як нам падалося, і трэба шчыраваць і аддзелу, і спецыялістам установы. Штатны аператар —

добра, але ж і звычайныя работнікі культуры павінны быць разваротлівымі менеджарамі. Згадайце, як Аляксандр Саладуха ладзіць свае канцэрты: сядзе на тэлефон і... пацвярджае ўласным вачэйным іміджам уласны выканальніцкі аўтарытэт.

У адваротным выпадку шкада будзе грошай, асвоеных на гэтым аб'екце гаспадарчым спосабам. А на вялікім падворку ўстановы сапраўды ўтульна: усё патанае ў кветках, да паслуг самадзейных артыстаў — летняя эстрада. І планы ў мясцовых дзяўчат — грандыёзныя. У музейных памяшканнях хочучь яны адну залу зрабіць дзяўчат — грандыёзныя. У музейных памяшканнях хочучь яны адну залу зрабіць дзяўчат — грандыёзныя. У музейных памяшканнях хочучь яны адну залу зрабіць дзяўчат — грандыёзныя. У музейных памяшканнях хочучь яны адну залу зрабіць дзяўчат — грандыёзныя.

Знакамітая царква ў Плябані.

Майстар-метадыст Святлана Бячкова працуе з саломкай.

Няма ў што загарнуць!

на парадку дня — рэклама аб'ектаў і паслуг

Помнік інсургентам на мясцовых могілках.

"Горная" рамесніцкая гаспадарка Красоўшчыны.

У памяшканнях музея ў Красоўшчыне.

пашукам варыянтаў працаўладкавання пекара. Дэгустацыя гарбаты — ужо рэальнасць. Інакш кажучы, ёсць і будзе што падарыць, няма пакуль у што загарнуць. Восі і прастойваюць памяшканні ў чаканні гасцей.

Мы ж са свайго боку вырашылі дакладсі кіраўніцтву, што для таго, каб падтрымаць свайго беларускага творцу, мэтазгодна ўсе карпаратыўныя рэдакцыйныя мерапрыемствы ладзіць толькі на базе Цэнтра ў Плябані.

Што трэба ведаць пра Плябань

Паўторымся, установа культуры ў Плябані мае адметны статус, бо скіравана галоўным чынам не на мясцовую высковую супольнасць, а на выезджага турыста, хай сабе пакуль і раённага. Без-

умоўна, пасляхова канкурываваць з тым жа Беларускім дзяржаўным музеем народнай архітэктуры і побыту вельмі і вельмі складана — там і адлегласць ад Мінска менш і турыстычны аб'ектаў бабелей. Словам, розныя вагавыя катэгорыі. А вось наокант цікавостак можна пастрачацца: адны інсургенты часін Кастуся Каліноўскага чаго вартыя! У Цэнтры апрача традыцыйнай культуры могуць з імпэтам распавесці пра даўнюю трагічную гісторыю паўстанцаў 1863 года, якія змагаліся тут за ідэалы і каштоўнасці свайго народа. У Плябані знайшлі яны і апошні прытулак: на старых шляхецкіх могілках, што непадалёк ад Цэнтра, захаваліся манументальны помнік ахвярам паўстання: Рафалу Малішэўскаму, Людвігу Яманту, Леапольду Банькоўскаму, пятаначайгадому (!) гімназісту Мінскай гімназіі

Сулістроўскаму і кіраўніку паўстання на Маладзечаншчыне Юльяну Бакшанскаму. Яны загінулі ў баі з казакамі 21 сакавіка 1863 года ля вёскі Свечкі.

Не так даўно помнік атрымаў статус гісторыка-культурнай каштоўнасці, а разам з ім — і дадатковы догляд мясцовых уладаў, якія мо і забыліся б на тых старадаўніх могілках, але вымушаны рабіць рэгулярныя абкося,

хача б мінімальна даглядаць не толькі тэрыторыю вакол помніка, але і іншыя надмагільныя знакі — адметныя па сваёй форме (сустракаюцца каменныя крыжы XIX стагоддзя, надмагіллі з незвычайнымі для нашага сучасніка надпісамі і выявамі). Пэўны час таму пра гэтыя могілкі пакапаціліся і валанцёры — студэнты-гісторыкі, якія не толькі расчыцілі ад хмызняку старыя клады, але і ўзнавілі многія надпісы на надмагільных помніках, а пасля выдалі навукова-папулярную кнігу.

Праз усё гэта мае свае выгоды і Цэнтр традыцыйнай культуры і побыту: найперш, дзякуючы магчымасці праводзіць цікавыя і пазнавальныя экскурсіі не толькі па комплексе, але і ў наваколлі, багатым на гісторыю. Маюць тут і свае амаль фантастычныя паданні. З гэтай нагоды згадаецца патаемны падземны ход, які першапачаткова злучаў дом ксяндза з храмам і могілкамі, дзе ў свой час размяшчалася каплічка, ад якой сёння засталіся толькі каменныя падмуркі. Паданні ж і адрозніваюцца ад легенд тым, што гукаць хоць і казачна, але даволі праўдзiва. Як нас запэўнівалі мясцовыя, у Плябані ход той яшчэ дзейнічаў літаральна гадоў пяць таму. Пакуль не абдыўся недарэчны выпадак: у лабірынтах ледзь не загінула дзяўчынка, якая вырашыла адшукаць сабе прыгод. Яе выратавалі, а хады — замуравалі. Хаця, як на нашу думку, некалькі метраў старажытных лабірынтаў варта музеефікаваць, папярэдне ўсё ўмацаваўшы. Аднак ад турыстаў не будзе!

Тэрыторыю Цэнтра здабляюць скульптуры разбярочу па дрэве (вынікі міжнароднага пленэру, што прайшоў пару гадоў таму на Маладзечаншчыне).

Думаюць у Цэнтры і пра магчымасці атрымання грантаў, у тым ліку міжнародных. Ёсць ідэя здзейсніць экалагічны праект па стварэнні аптэкарскага агародчыка, дзе б дзеці і дарослыя маглі ўбачыць, як выглядаюць і растуць душцыя, лаванда, святаяннік ды іншыя лекавыя зёлкі. Пакуль жа Аля Сцяпанюна можа пахваліцца духмянай мелісай ды спрадвечнымі спадарожнікамі старасвецкіх сядзібаў — флоксамі. Было б цікава, каб у такім агародчыку былі прадстаўлены і розныя злававыя культуры — сёння далёка не кожны гараджанін можа адрозніць каласы пшаніцы ад жыта, а авёс ад ячменю. Тым больш тэрыторыя плябанскай установа культуры гэта ажыццявіць дазваляе.

Агульнае (не)лірычнае заканчэнне

Так, каб адчуць смак пасляховасці, не варта сядзець на месцы і марыць пра лепшую долю. Мы разумеем, што нападзванне рэгіянальнага культурнага турызму — справа ўсеагульная. Але ж будучыня — і за арыгінальнымі аўтарскімі праектамі. Як засведчыў першы дзень нашага чарговага аўтару, такіх праектаў у прыстальнічым рэгіёне багата. Адзіны клопат — як іх усе падтрымаць, дзе знайсці сродкі ці магчымасці для рэалізацыі. Пра развагі на гэты конт кіраўніцтва сферы культуры Маладзечанскага раёна чытайце ў наступным выпуску нашай аўтакамандзіроўкі.

К

(Не)лірычнае адступленне Кастуса Антановіча

На Маладзечаншчыне сутыкнуліся з цікавай з'явай: дзесяць гадоў таму колішняя філіялі Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры ў Плябані і гарадку былі аддадзены ў раённае падпарадкаванне.

Слова — эксперту

Вось як ацэньвае сітуацыю ў Красоўшчыне і Плябані старшыня Беларускага саюза майстроў народнай творчасці Яўген САХУТА:

— Агульная праблема раённых цэнтраў рамэстваў (не кажучы пра сельскія аб'екты) — іх слабая прапаганда. Кожная з такіх устаноў — яскравая кропка на карце вобласці, краіны, але для многіх турфірма яна застаецца незаўважанай. Зразумела, што ў раёна не такія вялікія

Не стае рашучасці

магчымасці дыктаваць нейкія ўмовы турыстычным арганізацыям з Мінска і абласных цэнтраў. Тым не менш, трэба не сляхціць галавы і загадаў прапаноўваць турфірмам адметныя майстар-класы ды іншыя цікавосткі. Магчыма, пэўным выішцем з гэтай загананай сітуацыі магло б стаць і актыўнае ўзаемадзеянне абласных цэнтраў народнай творчасці з прадстаўнікамі сферы турызму. Словам, варушыцца неабходна ўсім.

У летні "рэпертуар" нашых нястомных работнікаў культуры дадалася і традыцыйная жніўная тэма. Карай без песні што неба без сонейка. У Буда-Кашалёўскім раёне тры камбайнавыя экіпажы перавысілі тысячны збожжавы намалот яшчэ на мінулым тыдні. Павіншаваць іх з перамогай прыехала на хлебную ніву ўсё кіраўніцтва раёна. А адзін з лепшых самадзейных калектываў краю — народны ансамбль "Губічанка" з Губіцкага сельскага дома культуры — выканаў для камбайнераў песню.

Мазалаўскі "Залаты ўзрост" — падтрымка жніву.

Кірмаш ў Новых Саматэвічах: "Купляй — не пашкадуеш!"

Яўген ПАПІН

На жніўных маршрутах другі тыдзень працуе аўтаклуб са **Століншчыны**. Наша сталая аўтарка Галіна Гашчук паведамляе, што з мабільнай установай культуры шчыльна супрацоўнічае народны клуб аматараў песні "Ярок", якім кіруе Валерый Шуркала. Восць толькі адзін з працоўных дзён самадзейных артыстаў. "Спачатку яны выступілі на машынным двары сельскагаспадарчай арганізацыі "Манькавічы", — піша аўтар, — потым канцэрты адбыліся на збожжатаках аграгарадка **Белавуша і Беражное**. Затым "Ярок" пабываў у **Харомску і Турах**".

А вось інфармацыя з **Касцюковіцкага** раёна. Намеснік дырэктара мясцовай цэнтралізаванай клубнай сістэмы Наталля Дробышава распавядае, што з карты раёна з-за чарнобыльскай навалы знікла вёска Саматэвічы. А менавіта тут па традыцыі ладзіліся першыя зажыткі, працягам якіх становіўся святочны кірмаш. Работнікі культуры Раённага цэнтра культуры адрознілі старадаўні абрад у вёсцы **Новыя Саматэвічы**. Рэалізавалі праект супрацоўнікі Новосаматэвіцкага клуба вольнага часу. Падтрымаў акцыю Бялынкавіцкі сельскі савет. Праект "Традыцыі — маладым" ажыццяўляецца ўжо чыгам двух гадоў. Наталля Дробышава прыводзіць сведчанні Алены Шорнікавай пра колішнія зажыткі камбайнаў: "Дзесьці з 1947-га, а потым штогод на Іллю (2 жніўня) да нас прыезджалі гандляры не толькі з Беларусі, але і з Браншчыны, нават з Кіева. Месцы займалі ноччу, а на досвітку пачынаўся гандаль хатняй жывёлай і пушкай, пліняным посудам, гармоніяй, вопраткай, цукеркамі... Толькі тут можна было набыць модныя балоневыя плашчы. Людзей — бокам не перакуліць. Заўжыды ладзіліся канцэрты, працавала батлейка. Пачыналі ж гэтыя забавы толькі тады, калі хлебаробы вярталіся з поля".

Усе рэкорды ліставання сёння б'юць работнікі культуры **Ашмянскага** раёна. Нізка інфармацыі ад аддзела метадычнай работы Ашмянскага раённага цэнтра культуры. На станцыі Ашмяны мясцовы сельскі клуб правёў свята чыгуначніка. Мерапрыемства прымеркавалі да 150-годдзя Лібава-Роменскай чыгункі і пуску першага электрацягніка па лініі Маладзечна — Вілейнас. На базе адпачынку **Вячкойні** прайшоў другі музычны фест пад адкрытым небам "Захад сонца". Жывая музыка гучала ад гуртоў Backtime з **Віцебска** і "Нагуаль" з **Мінска**. Асабліва спадабаліся мінчане.

У аграгарадку **Кальчуньы** (**Ашмяншчына**), як паведаміла студэнтка Інстытута журналістыкі БДУ Інга Гіз, адбылося "Свята вуліцы маёй". Такім чынам адзначылі 30-годдзе вуліцы Дзёбскай. Справа ў тым, што тры дзясяткі гадоў таму вёска Дзёбсі была далучана да Кальчуньы. Чым не нагода для ўсеагульнага свята? У мерапрыемстве браў удзел ансамбль народнай песні "Жытніца" аддзела культуры і вольнага ча-

Жніво, балоневы плашч і "Баброва хатка"

Інфанізка ад неабяжавых

У гэтых касцюмах танчылі салісты гурта "Колас".

Музычны фест пад адкрытым небам "Захад сонца".

Чытачка з Карэлічаў: "І чытаць люблю, і гуляць".

су аграгарадка **Кракоўка**. Добрым словам згадалі ці не кожнага жыгара слаўнай вуліцы. І яшчэ дзве навіны з **Ашмяншчыны**. Загадчыца сельскага клуба-бібліятэкі вёскі **Сямернікі** Вольга Сінькевіч напісала пра дзень калектывага адпачынку. Быў канцэрт. У конкурсе дзіцячых малюнкаў "Мая вёска" перамагла Дзіяна Касцюковіч. Аграгарадок **Каменны Лог** наладзіў свята "Баброва хатка". І тут нагода для мерапрыемства — незвычайная: побач з вёскай жыве вялікая бабрыная сям'я. Яна і стала гапоўным героем урачыстасці. Удзельнікі выправіліся ў вандроўку па слядах зваўроў, дапамагі і ў рамонце ды будаўніцтве хаткі.

Завяршае інфармацыйную нізку метадыст аддзела бібліятэчнага маркетынгу раённай бібліятэкі Галіна Палубінская. Яна распавядае, што ў сельскай бібліятэцы аграгарадка **Мураваная Ашмянка** днямі з'явіўся музейны краязнаўчы пакой. Аб'ект створаны ў перыяд рэалізацыі праекта "Культура кіравання тэрыторыяй", прафінансаванага Еўрасаюзам у рамках міжнароднай гуманітарнай дапамогі. У пакой сабраны экспанаты, якія адлюстроўваюць гісторыю мясцовай вёскі. Шмат матэрыялаў пра ваеннага і дзяржаўнага дзеяча Вялікага князства Літоўскага Крыштафа Мікалая Даргагайскага, аўтара кнігі пра коней "Гіпніка". Менавіта ў маентку Даргагайскага знаходзілася адна са старажытных на Беларусі друкарняў.

Піша настаўнік **Аршанскай** дзіцячай школы мастацтваў № 3 Наталля Латышава. Адзінаццаць навучанцаў фартэпійнага аддзялення, а таксама хараграфічныя калектывы Online, "Калейдаскоп" і "Фіскі" прынялі ўдзел у першым адкрытым рэгіянальным фестывалі-конкурсе дзіцячай творчасці "Карагод Сяброў" (**Горкі**). Фартэпійныя дуэты і ансамбль Online сталі лаўрэатамі.

Кожнае лета супрацоўнікі **Карэліцкай** раённай бібліятэкі стараюцца здзівіць сваіх чытачоў. Сёлетня, да прыкладу, установа разам з Маладзёжным цэнтрам культуры і мясцовым краязнаўчым музеем адкрыла дзіцячую пляцоўку. Яна працуе кожны чацвер. Пра гэта напісала метадыст райбібліятэкі Наталля Казарэз.

6 жніўня споўнілася 105 гадоў з дня нараджэння беларускага пісьменніка Барыса Мікуліча. Пра гэта нагадала Святлана Калюта — загадчыца **Бабруйскай** гарадской бібліятэкі № 4, якая носіць імя згаданага творцы. "Барыс Міхайлавіч быў рэпрэсаваны і не дажыў да поўнай рэабілітацыі, — піша аўтар. — Пайшоў

з жыцця ў 1954 годзе. Але засталася багатая творчая спадчына. Бібліятэка мяркуе выдаць кнігі земляка. Вольгты работы па ўвекавечванні памяці Барыса Мікуліча ацэнены падчас Рэспубліканскага конкурсу "Бібліятэка — асяродак нацыянальнай культуры". У намінацыі "За пошукавую і даследчую работу" Бабруйскай гарадская бібліятэка атрымала дыплом другой ступені.

Некалькі інфармацый ад Андрэя Стручанкі. Выстава "У віхуры танца" працуе ў **Віцебскім** раённым гісторыка-краязнаўчым музеі і прысвечана 55-годдзю прысваення наймення "народны" танцавальнаму ансамблю "Колас", што дзейнічае на базе Віцебскага раённага дома

культуры. Тут прэзентуюцца фотаздымкі, газетныя артыкулы, сцэнічныя касцюмы танцораў, іх узнагароды. За час існавання калектыву пад кіраўніцтвам Канстанціна Партнога даў звыш двух тысяч канцэртаў, у тым ліку ў Малдавіі, Украіне, Польшчы, Расіі. Супрацоўнікі **Мазалаўскага** СДК правялі экскурсію па аграгарадку для дзяцей аздаруленчага летніка на базе Мазалаўскай сярэдняй школы. А Народны жаночы клуб "Залаты ўзрост" Мазалаўскага сельскага дома культуры паўдзельнічаў ва ўшанаванні хлебаробаў, што працуюць на палятках сельскагаспадарчага прадпрыемства "Мазалавагаз".

3 "Куфры-радцы" Дзень ведаў

Музыка Алены ХРАБРОВАЙ
Словы Дзмітрыя ЕРМАЛОВІЧА-ДАШЧЫНСКАГА

1. Першага верасня — радасны дзень! Клопат прыемны у нас ад святання. Кнізе і ведам насустрач ідзем, Школы, гімназіі шчыра вітаем! **Прыпеў:** Промнем сонечным руплівым Пачынае востры дні. Мы павінны, мы павінны Быць найлепшымі ў жыцці! А як сталымі мы станем — Не спыняе час хады — Нам Дзень ведаў нагадае Нашы школьныя гады!
2. Тут першакласнік, а тут — выпускнік. Срэбны званок напаяўнае прастору... Колькі мы ружаў, вярніняў, гваздзік Любым настаўнікам сёння падароў! **Прыпеў:**
3. Побач сяброўскіх усмешак узлёт - Мы не спаткаліся цэлае лета! Добра, што свята прыходзе штогод - Свята навукі, асветы і ведаў! **Прыпеў.**

1. Зірні-ша-це! Ве-ра-сця-ра-ра-сця-дзям! Не-ма-ст-в-ні-м-у-нас-ог-ні-на-ма-ні-м-у-нас!
Кні-зе і ве-дам на-су-ст-ра-ч-і-д-зем, шко-лы, гі-мна-зі-і-шчы-ра-ві-та-ем!
Пром-нем со-не-ч-ным ру-п-лі-вым
Пачы-на-е-в-ос-т-ры-д-ні
Мы-па-він-ны, мы-па-він-ны
Бы-ць-най-леп-шым-і-ў-жы-цці!
А-як-ста-лым-і-мы-ста-нем —
Не-спы-ня-е-час-ха-ды —
Нам-Дзень-ве-даў-на-га-да-е
На-шы-шко-ль-ны-я-га-ды!
2. Тут-пер-шак-лас-ні-к, а-тут — вы-п-уск-ні-к.
Срэ-б-ны-з-ванок-на-па-яў-на-е-пра-ст-ору...
Коль-кі-мы-ру-жаў, в-яр-ні-няў, г-ва-зд-зі-к
Лю-бым-на-стаў-ні-кам-сё-ння-па-до-роў!
3. По-бач-се-я-броў-скі-х-ус-меш-ак-уз-лёт-
Мы-не-спа-тка-лі-ся-цэ-ла-е-ле-та!
До-бра, што-с-вя-та-при-ход-зе-што-год-
С-вя-та-на-ву-кі, а-све-ты-і-ве-даў!
Кі-ло-м-ет-ра-ў-на-во-д-зе!

Мастак Віктар ВАСЮКЕВІЧ — чалавек цярністага шляху і асаблівага таленту. Вядомасць яму прынеслі працы, на якіх ён, як сам прызнаецца, малюе Свято. Таму свой асаблівы стыль, блізкі да абстрактнага экспрэсіянізму, ён называе Свято-бачанне. Але кожнае вялікае падарожжа пачыналася з першага маленькага кроку.

Я сустрэўся з Віктарам, каб даведацца болей пра яго жыццё. У выніку ў нас атрымалася шматгадзінная размова, у якой я даведаўся пра многае: удзел у баявых дзеяннях у шэрагах Савецкай арміі, фантастычныя здарэнні, якія маглі заварышыцца смерцю.

— **Ваши карціны настолькі фантастычныя, што здаецца, нібы яны былі напісаны не для людзей. У чым вы знаходзіце натхненне?**

— Цяжка адказаць, для каго мае карціны. Але ўпэўнены ў адным: калі я пішу, мною кіруе вышэйшая сіла. Так атрымалася, што яна выбрала мяне ў якасці інструмента для трансляцыі. Калі адчуваеш яе ўплыў, немагчыма не пісаць.

— **Ці бывала такое, што вы падымалі ўначы і разумелі: трэба браць у рукі пэндзаль?**

— Так, таму трэба рабіць перапынкі. Калі я пішу, мяне цяжка спыніць. А яшчэ трэба, каб нехта пастаянна забіраў мае новыя работы. Я, як і ўсе людзі, не ідэальны, не дасканалы. І калі заканчваю працаваць над карцінай, на наступны дзень яна мне ўжо не падбаецца. Таму зноў мушу брацца яе перапісаць. У выніку атрымліваецца наступнае: на палатне — адна праца, а пад ёй — яшчэ шэсць.

— **Раскажыце пра гэтае пацучцё, калі ў творчасці вамі нехта кіруе.**

— Дастаткова заплушчыць вочы — і ўсё: вакол мяне лётаюць тэксты, формулы, музыка, пацучці... Чаго толькі няма. Я проста бяру і занатоўваю гэта. Каб я быў музыкантам, ствараў бы мелодыі. А так толькі застаецца карціны пісаць. І трохі вершаў. Часам і яны ў мяю галаву прыходзяць.

— **Вашыя працы неверагодна светлыя, цёплыя. У іх кіпіць жыццё. Яны існуюць асобна ад вас?**

— Няма паняцця “асобна”, калі мы гаворым пра жыццё. Усё ў гэтым свеце звязана. Да такой высновы можна прыйсці ўжо толькі таму, што мы увес час хочам узаемадзейнічаць. Аднак наша Цывілізацыя такая, што з намі з Космасу ніхто размаўляць не хоча. Паглядзі вось на зоркі, што ты там бачыш? Звычайныя агенчыкі? А я вось бачу: мала таго, што Свет жыў, ён яшчэ кіпіць і іншым жыццём. А мы з гэтай тэхнікай і спрашчэннем прыйшлі да таго, што з чалавецтвам ніхто вядзіцца не хоча. І атрымліваецца вось якая сітуацыя: усё вакол заплоўнена жыццём, а чалавек узаемадзейнічае толькі з чалавекам.

— **А што з’яўляецца для вас прывабным у матэрыяльным свеце?**

— Калі раніцай выходзіш з дому і бачыш, як ззяе раса. Сур’ёзна, гэта нагадвае дыяманты! Чым яны большыя, тым мацней зіхацяць. Так і з расой. Гэта нашы ранішня дыяманты. Бывае, гляжу на гэтыя кроплі, пакуль яны не знікнуць. Вось гэта я лічу сапраўднай прыгажосцю. Светам, які быў падараны нам Богам. Шкада толькі, што людзі так брыдка ставяцца да яго, спажываюць і пры гэтым нічога не даюць узамен. Яшчэ мне падаба-

Віктар Васюкевіч.

Яго касмічная палітра

■ Віктар Васюкевіч нарадзіўся 10 мая 1958 года каля Навагрудка. У 1988 годзе скончыў факультэт жывапісу і графікі Народнага ўніверсітэта мастацтва імя Крупскай у Маскве. З 1991 года — вольны мастак. У канцы 1980-х гадоў пачынае пісаць абстрактныя геаметрычныя кампазіцыі. У 2000-х прыходзіць да новага ўласнага стылю — “каляровая меладычнасць” ці “Свято-бачанне”.

Віктар Васюкевіч. “Момант”.

юцца пчолы. Вось села адна на руку, я яе доўга разглядаў. Якая яна прыгожая! Кожны колер, кожны элемент яе маленькага цельца — усё ідэальна.

— **Вы шмат разважаеце пра свет. Вашая ацэнка чалавецтва...**

— Нам патрэбна духоўная перазагрузка. Цяпер мы нібы жывём у крэдыт, беручы яго ў нашай планеты. Не трэба быць зколагам, каб гэта разумець. Калі мы не пачнем ставіцца да планеты інакш — не пазбегнем катастрофы. І яны ўжо былі, геалогія гэта пацвердзіць. Колькі іх павінна яшчэ здарыцца, каб мы пачалі разумець, што робім нешта не так!

— **Ваши раннія працы напісаны ў класічнай манеры. Вы памятаеце той момант, калі перайшлі да абстрактнага экспрэсіянізму?**

— Памятаю. Гэта быў удар токам, які прашыў мяне наскрозь — я пўны час наогул не разумее, што здарылася. Потым усё супакоілася, і я адчуў: трэба пісаць тое, што я называю Свято-бачаннем. Здаецца, я перайшоў на тую ступень, калі маім настаўнікам стаў ужо не чалавек. Бо, па сутнасці, што такое рэалізм? Гэта калі адзін чалавек навучаецца ў іншага. Гэта добра, гэта патрэбна, але ж гэта толькі аснова. Калі я атрымаў аснову, пачаў шукаць свой асаблівы шлях. Праўда, я як быў усё сваё жыццё цёмным, так ім і застаўся.

“Пакаянне”.

— **Наколькі гэта важна — знайсці свой стыль выяўлення?**

— Ведаецца, у мяне няма свайго стылю. Гэта трансляцыя. Але ісці трэба за тым, што адчуваеш. Інакш нельга. І спыняцца нельга. Характар у мяне такі, што не магу я спыняцца. У арміі вась служыў, у пагранічных войсках на мяжы з Кітаем. У мяне рост — метр шэсцьдзесят. А на службу бралі тых, хто быў метр семдзесят. Але я пайшоў напрамол, і мяне ўзялі. Было складана. Мне таксама перапаала.

— **Вы ветэран вайны?**

— Не, які з мяне ветэран. Калі я быў маленькі, ветэранаў было шмат, яны яшчэ жывыя былі.

“Мроя”.

— **Але ў баявых дзеяннях вы прымалі ўдзел?**

— Так, было.

— **Якімі вы іх памятаеце?**

— Вайна як вайна. Велізарнае глупства, на якое здольны пайсці чалавек. Больш дурныя за гэта толькі думкі аб тым, што тэхніка і тэхналогіі выратуюць нас ад усяго. Пакуль чалавек распачынае войны, ніхто з намі на кантакт не пойдзе. Нікому не патрэбны дурні, яшчэ і агрэсіўныя.

— **У чым тады для вас гармонія?**

— У здольнасці адчуваць святло і яго моц. У здольнасці ведаць, што існуе нейкая вышэйшая сіла, якая кіруе не толькі мною, але і астатнімі. Гэта здаецца, што няшмат людзей яе адчувае. На справе, такіх, як я, дастаткова. І чалавек ніколі не застанецца адзін са сваімі думкамі. Усё пабудавана так, што заўсёды ў яго з’явіцца саюзнік.

— **А што Вы лічыце найвышэйшым дасягненнем чалавека?**

— Здольнасць выхавашь іншага, новага чалавека. Сам я доўга блукаў у поцемках. Але гэта цудоўна, калі з дзяцінства ёсць той, хто дапамагае жыццю пайсці нармальным, правільным ходам. Чалавек, які з маленства тлумачыць табе прыгажосць свету. Гэта і ёсць сапраўнае мастацтва, а не розныя песні ды малюнкы.

— **На вашу думку, ці можа адзін чалавек змяніць свет?**

— Я абсалютна ўпэўнены ў тым, што такое магчыма. Дастаткова прыгадаць тых прарокаў, якія наведвалі нашу планету. Спачатку яны таксама былі тут адны. Потым пачалі з’яўляцца вучні. А тое, што яны пакінулі пасля сябе, увогуле бессмяротнае.

— **А вы самі ў бессмяротнасць верыце?**

— Чалавечая цела не мае нічога агульнага з душой. Акрамя таго, што мы ў гэтыя скуруны мяшко закаваныя. Не бывае такога, каб нешта знікала бяспедна — ні ў прыродзе, ні ў мастацтве. Таму не баюся смерці. Бо няма ніякага сэнсу баяцца таго, чаго ніколі не існавала.

— **За кожным чалавекам стаіць пэўная сіла?**

— Безумоўна. Калі мастак лічыць сябе геніем, гэта значыць, што людзі далі яму такую мянушку, што яны назвалі яго геніяльным. Гэта звычайны крытэрыў ацэнкі. А вось калі ты знаходзішся ў зусім іншых сферах, для цябе усё гэта не існуе. Ты быццам рака, якая упа-

дае ў яшчэ большую, безмежную раку. Ты плынеш, ты пішаш, і гэта ўжо не залежыць ад цябе. Як і тое, што ты зьнеш рознымі колерамі і пацучцамі, бо ты — рака, плынь якой звязана з надвор’ем, навакольным светам. Але мы пайшлі па самым простым шляху развіцця. І таму маем шмат мастакоў, якія не апынуліся ракой, а сталі “алхімікамі”. Ім патрэбна майстэрня, каб ствараць свае карціны. А вучня Святага ці ж там закрыеш? Што яму там рабіць? Яму там працаваць немагчыма. Ды і выяўленчае мастацтва — гэта спроба паказаць прыгажосць, калі самым высокім узроўнем творчасці і развіцця лічача ўяўленне ўяўленняў. Вялікія настаўнікі не малявалі карцін. Адзіны выпадак быў, калі Хрыстос нешта на пляску намаляваў, як да яго грэшніцу прывялі. Шкада, тады не было фотаапаратаў — нельга убачыць, што гэта было.

— **Ці можа свабода разбэсціць чалавека?**

— Дакладна не. Свабода дае вялікую прастору: для дзейнасці, для творчасці, для развіцця. Раб не здольны зрабіць нічога добрага. Толькі вольны чалавек можа ствараць сапраўды файныя рэчы і гаварыць тое, што ён хоча. Хіба адважыцца раб прамовіць праўду ў вочы? Наўрад ці, бо ён будзе баяцца. Эзоп для таго, каб стаць вольным, адмовіўся ад усіх царстваў. Найбагацейшы з людзей! Такі выбар і трэба паважашь.

Гутарыў Андрэй ДЗІЧЭНКА

(Заканчэнне. Пачатак у № 30.)

У мінулай частцы артыкула мы паведамілі пра адшукаанне ля муроў нясвіжскага касцёла Божага Цела ўнікальнага артфакту: надмагілля наваградскага падваяводы Казіміра Маляўскага, памерлага тры стагоддзі таму. Асабліва значнасьць знаходцы надаў той факт, што Маляўскі быў трэцім мужам бабулі Тадэвуша Рэйтана (а яе першым мужам — прапрапрадзед Эдварда Вайніловіча!). Каб даведацца больш падрабязна пра вынікі тых раскопак, я скіраваўся да археолагаў і антрапологаў, якія непасрэдна бралі ў іх удзел.

Загадка пліты

З загадкама аддзела захавання археалагічнай спадчыны Інстытута гісторыі НАН Беларусі Андрэем Вайцяховічам мы сустрэліся на яго працоўным месцы. Патлумачыўшы сваю жывую цікавасць да каштоўнай знаходкі, я перш за ўсё ўдакладніў, ці планаваліся гэтыя раскопкі археологамі — або да іх спрычыніўся шчаслівы выпадак.

Як распавёў спадар Вайцяховіч, раскопкі былі не планавымі, але ратавальнымі: калі археологаў выклікаюць пры выпадковых знаходках падчас правядзення, скажам, якіх-небудзь земляных прац. Хаця тут пра выпадковасць казаць дзіўна: складана знайсці храм, вакол якога няма старых пахаванняў. Тым больш, магілы на прыкасцельнай тэрыторыі ў Нясвіжы ўжо былі знойдзены ў 2000 годзе, калі рабілася шурфовак пры пошуку падмуркаў агароджы.

Тым не менш, як мы ўжо пісалі, пліта Казіміра Маляўскага была адшуканая менавіта выпадкова. Археологаў выклікалі яе даследаваць. Як ім удалося вызначыць, надмагілле знаходзілася пад слоём земляной падсыпкі 1930-х гадоў і будаўнічага смецця. Зрабіўшы пад ёй шурф, археологі выявілі пяць пахаванняў, размешчаных, як звычайна на могілках, радамі. Яны выходзілі за межы пліты, і, да таго ж, былі двухслойнымі. Магчыма, яны належалі нават да розных стагоддзяў — XVII і XVIII.

Пра тое, што пліта, хутчэй за ўсё, першапачаткова была ў касцёле, сведчыць нетрывалы матэрыял, з якога яна зроблена. Праведзеная геологамі з Акадэміі навук экспертыза паказала, што гэта можа быць вапняк. Якім жа чынам надмагілле апынулася на сваім цяперашнім месцы? Тут пакуль можна высюваць толькі гіпотэзы.

Падвеска з Рыма

Гісторыкам вядома, што ў сярэдзіне XVIII стагоддзя Папа Рымскі Бенедыкт XIV даў Радзівілаў дазвол пераўтварыць крыпту касцёла ў сваё родавае пахаванне. Мяркуючы па ўсім, хто спачываў там дасюль — а сярод іх былі зусім не апошняыя людзі Наваградскага ваяводства — акуртанна, можа нават і ў прысутнасці сваякоў, перапахавалі ўздоўж касцельнага мура. А магілы

ва, што рост нябожчыкаў у 90% выпадкаў быў блізу 160 см. Пагадзіцеся, продкі ўяўляліся нам куды больш мажымымі паводле сваёй камплекцыі! Зрэшты, я нядаўна вызначылі навукоўцы, нават Кароль Радзівіл — Пяне Каханку — меў рост усяго 163 сантыметры (хаця нам-та ён заўсёды здаваўся здаровым бамбізам)! Зрэшты, і ў тыя часы трапляліся выключэнні. З другога боку касцёла былі знойдзены парэшткі сапраўднага волата, рост якога перавышаў 190 сантыметраў.

Мяркуючы па ўсім, прыкасцельны пляц можа стаць для археологаў невычэрпным "полем цудаў". Балазе, і гэтым разам апрача парэшткаў былі знойдзены і іншыя цікавыя

няшмат знаходзіцца маладых навукоўцаў-аспірантаў, згодных працаваць за больш чым сціплы заробак. Таму ў бліжэйшай перспектыве Нясвіж, падобна, чакаюць хіба кропкавыя або спарядычныя раскопкі пры правядзенні чарговых земляных прац.

Пра што гавораць зубы

Развітаўшыся са спадаром Вайцяховічам, спусціўся на два паверкі ніжэй — у аддзел антрапалогіі Інстытута гісторыі НАН. Менавіта тут можна было атрымаць больш дакладныя звесткі пра знойдзеныя парэшткі.

Размова з антрапологам Мікалаем Памазанавым пачалася з даволі ці-

несці вынікі ў адмысловыя карткі-фармуляры на кожную асобу. Для завяршэння гэтага этапу працаў антрапологаў плануецца сёлета вярнуцца ў Нясвіж.

Ёсць намер прадставіць вынікі даследаванняў пахаванняў у выглядзе навукова-папулярнага выдання, над якім, як лічыць спадар Мікалай, павінен працаваць калектыў аўтараў-адмыслоўцаў — археолога, антраполога, гісторыка, судмедэксперта, а таксама... лекар-стаматолаг! Бо па зубах чалавека можна даведацца нават яго сацыяльны статус! Дарэчы, часам узрост, які быў устаноўлены на падставе вывучэння самога чэрапа, абвяргаецца даследаваннем зубоў. Напрыклад, адно з пахаван-

Урэшце, магу патлумачыць і свой асаблівы інтарс да гэтай тэмы: яна найпроста датычыць асобы Тадэвуша Рэйтана, якая ў эпіцэнтры маёй даследчыцкай цікавасці. Як вядома, магіла вялікага сына беларускай зямлі так і не была знойдзена — хаця спробы цягам апошняй сотні гадоў рабіліся неаднаразова, прымчым з удзелам не толькі энтузіястаў, але і лепшых антрапологаў і гісторыкаў свайго часу.

Вядома, што Рэйтан быў пахаваны ў ляхавіцкім касцёле. У 1867 годзе яго закрылі і перасвяцілі на царкву. Згодна з "нормамі і дырэктывамі" таго часу, усё, што сведчыла пра ранейшую канфесійную прыналежнасць, з

Чарговыя сюрпрызы Нясвіжа

Патрабуюцца антраполога са стаматолагам ды...

Археологі вызначылі, што рост нябожчыкаў у 90% выпадкаў быў не больш за 160 сантыметраў.

мела, ад іх засталіся толькі цвікі і металевая акоўка. Пахавальны інвентар, які і належыць для таго часу, вельмі скупы. У асноўным крыжыкі, але ў адной з магіл была знойдзена падвеска. Дзякуючы ёй спецыялісты даведаліся пра важны эпізод біяграфіі невядомай пакуль асобы: недзе ў XVII стагоддзі яна здзейсніла пілгрымку ў Рым — да пасаду Святога Пятра.

Вялікім здзіўленнем для археологаў стала высно-

артфакты: напрыклад, падмуркі нейкіх невядомых раней пабудов. Але на пытанне, ці плануецца ў такім знакамым месцы сапраўдныя, паўнаватрасныя раскопкі, спадар Вайцяховіч адказаў нягэўна. Маўляў, для гэтага патрэбны археолога, які б трывала абраў дадзенаму тэму. Пакуль така чалавека, на жаль, няма, і самае галоўнае, што няма і казавасці! Адною з прычынаў, відаць, з'яўляецца фінансавы складнік:

кавай лекцыі аб асновах гэтай навукі. У прыватнасці, я даведаўся, што дзякуючы чэрапу спецыяліст можа вызначыць не толькі ўзрост і пол чалавека, але таксама і этнічны асабліваці — нават з якога рэгіёна Беларусі ён верагодна паходзіць. Дарэчы, тыя антрапалагічныя рэканструкцыі аблічча нашых продкаў, якія даволі часта можна сустрэць у беларускіх музеях, выкананы скульптарам Леанідам Яшэнкам на сур'ёзнай навуковай аснове — на падставе сабраных падчас археалагічных раскопак матэрыялаў.

Па словах спадара Памазанова, выпадковыя раскопкі ля касцёла Божага Цела далі беларускім навукоўцам унікальную магчымасць папрацаваць з вялікай колькасцю (каля сарака) добра захаваных парэшткаў нашых продкаў з XVII — XVIII стагоддзяў. Больш за тое — паколькі, па ўсёй верагоднасці, гэтая група парэшткаў належала пэўнаму сацыяльнаму стану (у дадзеным выпадку, зразумела, шляхецкаму), то іх даследаванне можа даць вельмі цікавыя вынікі, адказаўшы на многія пытанні адносна прадстаўнікоў таго сааслоўя: як яны выглядалі, які мелі лад жыцця і нават што елі.

За тры з паловай дні работы ў Нясвіжы даследчыкі пры дапамозе адмысловага антрапалагічнага рыштунку змаглі апрацаваць толькі каля паловы знаходак: праца гэтага вельмі марудная, неабходна зрабіць безліч прамераў і за-

няў ля касцёла, мяркуючы па ступені зрастання костак чэрапа, належала жанчыне сталага ўзросту, але з зубамі падлетка ад 13 да 18 гадоў! Як распавёў спадар Мікалай, падобныя выпадкі сустракаюцца вельмі рэдка.

Што з'яўляецца прычынай такой аномаліі? Адказ на гэтае пытанне можна даць хіба генетычнымі аналіз, але яго правядзенне ў нашай краіне для навукоўцаў фактычна недасяжна — з-за высокай цаны. Зразумела ж, гэта вялікая праблема.

Таксама ёсць ідэя на падставе знаходак стварыць галерэю бюстаў у выкананні таго ж Леаніда Яшэнкі — не толькі аднавіўшы, але і выразна візуалізаваўшы абліччы нашых продкаў. Мы тады атрымалі б магчымасць літаральна зірнуць ім у твар — і можа, праз гэта лепей зразумець іх час? Але, як і ў выпадку з аналізам ДНК, для рэалізацыі гэтай задумы таксама бракуе фінансаў.

Слухаючы спадара Мікалая, я падумаў: улічваючы ўнікальнасць выпадку і яго значнасць для навукі, чаму б дзяржаве не зрабіць крок на сустрэчу навукоўцам? Чаму б адпаведным структурам, якія маюць магчымасць правесці генетычны даследаванні, не працягнуць руку дапамогі тым, хто ў дадзены момант насамоце стаіць перад мурамі невырашальнага пытання? Ды і набыццё скульптурнага сілікону таксама не можа быць занадта складанай праблемай.

Знойдзена падвеска дае падставу меркаваць, што яе ўладальніца наведвала ў XVII стагоддзі Рым.

храмаў выдалася. Напрыклад, так абыліся з магілай продка Тадэвуша, пахаванага ў 1639 годзе ў капліцы Мальтыйскага ордэна ў Сталовічах. Але ў даследчыкаў ёсць падставы меркаваць, што нашадкі Тадэвуша Рэйтана паспелі перапахавачь яго парэшткі ў іншым месцы, якім можа быць і родавае пахаванне ў Ляхавічах — там спачылі малодшыя браты героя. Аднак для таго, каб спраўдзіць гэтую гіпотэзу, патрэбна адмысловая экспертыза, а для яе, у сваю чаргу, — назапашаны антрапалагічны матэрыял.

Менавіта таму вельмі важна ўстанавіць, ці знаходзіліся пахаваныя пад плітой у Нясвіжы асобы ў сваяцкіх адносінах, і ці можа там быць пахаваная бабуля Тадэвуша Рэйтана (і, дарэчы, прапрапрабабуля знакамітага Эдварда Вайніловіча). Тым больш, захаваліся магілы і некаторых іншых прадстаўнікоў роду Рэйтанаў, што таксама можа дапамагчы справе. Без сумневу, ідэнтыфікацыя парэшткаў нашага нацыянальнага героя стане сапраўды знакавай падзеяй грамадскага жыцця.

Ужо дзякуючы спадару Мікалаю за цікавую і натхняльную размову, заўважыў на адной з шафў аддзела антрапалогіі наш календар-плакат, прысвечаны Тадэвушу Рэйтану. І вельмі ўзрадаваўся, зразумейшы, што мы рушым аднымі шляхам.

Зміцер ЮРКЕВІЧ,
зьябра Арт-спулкі
імя Тадэвуша Рэйтана

Архітэктар пайшоў на завод

Заснавальнік формаўтварэння ў айчынным станкабудаванні разам з супругай вельмі сусцраюць нас у дзвярах сваёй кватэры. І ўжо ля парога мы акунаемся ва ўтульную атмасферу прыгажосці, дзе ўсе літаральна дыхае мастацтвам. Аляксандр робіць для нас сапраўдную экскурсію па невялікай "хрушчоўцы", якую і кватэрай не ўспрымаеш. Гэта хутчэй сапраўдная студыя вылучэнчага мастацтва. Позірк плыве па сценах, па столі — паўсюль роспісы і карціны. Заўважыўшы нашу цікавасць, гаспадар папярэджвае магчымыя пытанні:

— Гэта мая маладосць, мая прафесія, якую я атрымаў у Свярдлоўскай прафесійнай вучэльні. Я рыхтаваўся там засвоіць рамяство каменярэза, але адбылася рэарганізацыя, і я стаў жывалісам-альфрэйшчыкам — спецыялістам па дэкаратыўнай аздабе інтэр'ера. Як бацьчы, потым усё спатрэбілася!

Пытаемся, як Аляксандр апынуўся ў Мінску. Аказваецца, воляй лёсу: ён тры гады адслужыў у Беларусі ў Савецкай Арміі, затым з чырвоным дыпламам скончыў Мінскі архітэктурна-будавнічы тэхнікум. Тэмай дыпламнага праекта абраў ландшафтна-архітэктурную распрацоўку парка імя Максіма Горкага. Потым — праца ў Мінскпраекце і супрацоўніцтва са станкабудавнічым заводам імя Кастрычніцкай рэвалюцыі па дызайнерскім праектаванні новых станкоў. Здавалася б, дзённае для архітэктара месца працы, але, як выявілася, яно цалкам адпавядала духу эпохі.

— Неяк мой сакурнік па тэхнікуме раскажаў, што яго брат займаецца канструяваннем станкоў і шукае спецыяліста, які мог бы зрабіць прапановы па арганізацыі і эстэтыцы іх аблічча, — апавядае спадар Аляксандр. — І, як я потым зразумеў, гэта было невыпадкова. У пачатку 1960-х кіраўніцтва Савецкага Саюза занепакоў стан якасці айчынай прамысловы прадукцыі, яе нізкая канкурэнтаздольнасць, што абмяжоўвала экспарт. Тады ж з'явілася вядомая пастанова "Аб паляпшэнні якасці прадукцыі машынабудавання і тавараў культурына-бытавога прызначэння шляхам укаранення метадаў мастацкага канструявання".

Менавіта яна стала штуршок для разгортвання дзяржаўнай сістэмы дызайну (тады яго называлі мастацкім канструяваннем) у прамысловасці. У 1962 годзе ў Маскве быў створаны УНДІТЭ (Усесаюзнае навукова-даследчы інстытут тэхнічнай эстэтыкі), а на прадпрыемствах з'явіліся службы мастацкага канструявання.

— І вось лёс у гэты вір мяне зацягнуў, — працягвае свой аповед ветэран дызайну. — Я наведаў Мінскі станкабудавнічы завод імя Кастрычніцкай рэвалюцыі. Станкі-гіганты па 20 метраў у даўжыню і па 5 метраў у вышыню мяне вельмі ўразілі. Пагадоў, у іх формаўтварэнні праглядаліся знаёмыя для мяне як архітэктара элементы: парталы, калоны, стойкі. Гэта мяне кранула — захацелася паспрабаваць пераўтварыць убачаныя мною аморфныя, непрыгожыя формы, якія мелі прыгнятална змрочную афарбоўку. Я прыняў прапанову заводскага канструктара аб супрацоўніцтве. Хутка мае эскізы па формаўтварэнні станкоў былі ўхвалены канструктарамі, але давлялося пераадолець супраціўленне металургаў і тэхнолагаў,

якія маглі фармаваць толькі дэталі з закругленымі вугламі. Так я апынуўся ў канструктарскім адзеле.

У новай іпастасі Аляксандр мусіў пашыраць свае прафесійныя веды — вывучаць тэхнічныя чарчэнне, заводскія тэхналогіі, азы электронікі. Гэта дапамагала на роўных адстойваць уласныя рашэнні перад работнікамі вытворчасці. Заўсёды нечому вучыўся і ў самых канструктараў. Справа, якой ён займаўся, была зусім новай, і патрэбныя метады толькі распрацоўваліся ва УНДІТЭ. Даводзілася ўсё спасцігаць самому.

ваў у інстытуце кафедры прамысловага мастацтва.

Універсальная "Мадзетка"

Як выявілася, гэтая ініцыятыва стала гістарычнай: да ідзі студэнтаў прыслухаліся. Балазе, дызайн у тыя часы быў у фаворы: яго нават лічылі панацэяй ад усіх бед нашай прамысловасці.

— Рэктарат інстытута таксама быў поўны такіх пачуццяў, — працягвае аповед Аляксандр Елісееў. — І калі я туды звярнуўся з прапановай, яна была

вукова-даследчага інстытута тэхнічнай эстэтыкі.

— У той час наш філіял яшчэ меў цяжкасці з кадрамі, — кажа дызайнер. — Я ж прыйшоў не з пустымі рукамі: прынёс замовы на ўсе распрацоўкі, якія былі на заводзе, а таксама дамову з Барысава на распрацоўку дызайну швейных машын. Сам, у асноўным, займаўся праектаваннем станкоў. Тады я развіваў ідэю ўніфікацыі і аграгацыравання ўсяго комплексу.

Сапраўдным аўтарскім вынаходніцтвам стала прапанаваная Елісеевым, як ён яе сам назваў, "Мадзетка". Яна ўяўляла з сабе

Мае працы атрымалі прызнанне ў Саюзе і за мяжой. У партфелі назбіралася больш за 50 аўтарскіх пасведчанняў на прамысловы ўзор. Апагеям жа была прыемная хвіліна славы. За стварэнне дызайнерскіх работ і ўкараненне іх у вытворчасць мяне ўзнагародзілі ордэнам "Знак пашаны". Гэта было ўпершыню для ўсіх дызайнераў Беларусі.

Акрамя станкоў, Аляксандр Елісееў займаўся таксама праектаваннем іншых аб'ектаў — ад эмапіраванага посуду да складанага абсталявання для медыцыны. Ідзі яму ніколі не бракавала. Але эпоха няўхільна змянялася.

Рука лёсу Аляксандра Елісеева, або Ці трэба станкам быць прыгожымі?

Здавалася б, станок — гэта рэч выключна ўтылітарная, і няма ніякай розніцы, як ён выглядае. Але карыфэй айчыннага прамысловага дызайну Аляксандр Елісееў, які сёлета адсвяткаваў 85-годдзе, наўрад ці пагодзіцца з такім пастулатам. А ў якасці доказу ён змога прапанаваць свае ўласныя творы. Зразумела, гэта зусім не фармалістычныя экзерсісы: раней лічылася, што эстэтычная арганізацыя вытворчай прасторы спрыяе павышэнню прадуктыўнасці. Прычым у свой час такі падыход у СССР быў увядзены ў ранг дзяржаўнай палітыкі. Пра гэтыя падзабытыя старонкі гісторыі дызайну, а таксама і пра пачатак належнага вывучэння дадзенай дысцыпліны ў беларускіх ВНУ майстар распавядае на правах непасрэднага ўдзельніка падзеяў.

Але паступова прыйшло разуменне, што патрэбна сістэмная адукацыя. І Аляксандр паступае ў Беларусі дзяржаўны тэатральна-мастацкі інстытут — спачатку на аддзяленне інтэр'ера і абсталявання.

— Вучоба давалася мне лёгка, — гаворыць суразмоўца. — Аднак адчуваў: нешта патрэбна іншае. Інтэр'ер — добра, але чаму нас не вучаць мастацтва дызайну? Вырашыў звярнуцца за парадаў да сваіх сакурнікаў — Віктара Барысава, Вячаслава Ісакава, Раісы Камышавай, Юрыя Кухарава. І яны мяне падтрымалі — трэба адкры-

прынятая "на ўра". Была створана спецыялізаваная кафедра прамысловага мастацтва, і з трэцяга курса я ўжо вывучаў дысцыпліны, неабходныя для фарміравання творчага мыслення дызайнера. Сярод настаўнікаў у нас былі Ігар Герасіменка ды Юры Галкін (цяпер, на жаль, нябожчык). Скончыў я інстытут з адзнакай.

Тэма дыпламнай работы была рэальная, з заводскіх распрацовак — праект аднастоечнага падоўжана-апрацоўваючага станка з аграгатных вузлоў. Тады Аляксандр ужо працаваў у Беларускай філіяле Усесаюзнага на-

вертыкальную панэль з гнездамі, у якіх былі сабраны ўніфікаваныя аргратыны вузлы ў блочна-модульным выкананні. Прылада была электрыфікаваная такім чынам, што, знаходзячыся за пультам кіравання, змоўца мог сам сабраць з размычаных у гнездах вузлоў макет станка патрэбнай мадэлі.

— Па прапанове Галоўцяж-станкапрама пачалася работа ў маштабах Саюза па стварэнні ўніфікаваных станкоў, — распавядае Елісееў. — Зацверджаны былі тэхнічная і дызайнерская прапановы і вызначана наменклатура для кожнага завода.

Пастэль як лекі

На мяккі 1980-х і 1990-х пачаўся развал УНДІТЭ і дзяржаўнай сістэмы дызайну. Заводы ў Беларусі ляжалі на баку, замовы на распрацоўкі скончыліся. Кваліфікаваныя спецыялісты апынуліся за бортам, і Аляксандр стаў працаваць майстрам вытворчага навування ў класе мастацкага роспісу па дрэве ў прафесійнай мастацкай вучэльні. І што б вы думалі — ён дасягнуў значнага поспеху і на гэтай ніве: 80% яго вучняў паступілі ў мастацкія ВНУ!

Цяпер дызайнер, вядома, на заслужаным адпачынку. Праводзіць свой час пераважна з пэндзлем: піша пастэллю.

— Дэга — мой натхняльнік! — гаворыць Аляксандр. — Энергетыка яго пастэлі стала для мяне лёсавызначальнай. Я ўжо кроччу ў дзвяляце дзясцігоддзе, калі захапіўся ім. Як толькі мяне падводзіць здароўе, я раскрываю скрынку з пастэллю, бяру кардон і пачынаю пісаць — дапамагае. Гэта мая сістэма барацьбы за выжыванне, якая дзейнічае безадмоўна.

Напрыканцы нашай размовы з Аляксандрам мы спыталі яго:

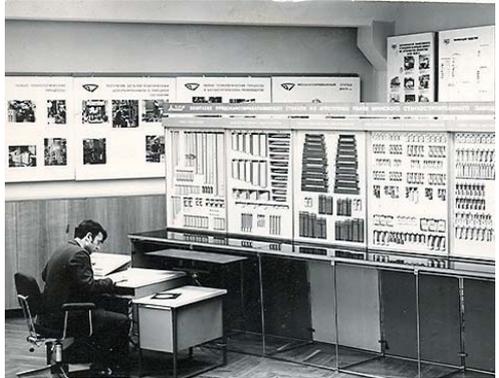
— Ваша яркае творчае адбітак у гісторыі айчыннага дызайну. Вы заўсёды знаходзілі выхад са здавалася б, тупіковых сітуацый, аказаліся ў патрэбны час у патрэбным месцы. Пра такіх звычайна гавораць: ды ў яго там свая "валасатая" рука...

— На гэта я адкажу так, — прыраваў Аляксандр. — На Бога спадзявайся, ды сам не рабі промаху! Так, сумленна прызнаюся: была, была такая рука — рука лёсу. Яна нябачна вяла мяне па жыцці, а я ўжо "не спаў у шапку".

Якаў ЛЕНСУ, Анатоль ЦЕХАНОВІЧ, члены Беларускага саюза дызайнераў

Аляксандр Елісееў.

МУЗЕЙ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ г. Мінск, вул. Леніна, 20. Тэл.: 327 45 62.

- "Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст.;"
■ "Мастацтва Беларусі XIX — пач. XXI стст.;"
■ "Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст.;"
■ "Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст.;"
■ "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст.;"
■ "Мастацтва краін Усходу XIV — XX стст.;"

- Выстава "Айвазоўскі і марыністы" — да 31 жніўня.
■ Выстава жывапісу народнага мастака Беларусі Паўла Масленікава — да 27 жніўня ў Палацы Незалежнасці.
■ Выстава "Марк Шагал: Колер Любові" — да 15 верасня.
■ Выстава "Майстры польскага малюнка" — да 20 верасня (спецыяльна для наведвальнікаў на выставе працуюць дзве інтэрактыўныя зоны, а таксама інтэрактыўная праграма "Кропка, лінія і шрых і вобраз, які жыве ў іх!").
■ Новая забавляльна-пазнавальная экскурсія для дзяцей 8 — 14 гадоў "Самыя-самыя...".
■ Гульнявыя заняткі і конкурс "Мора хвалюецца раз..." — 16 жніўня. Пачатак а 12-й.

Філіялы музея МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧАЎ. КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА І ПАЛОВЫ XIX ст." г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33а. Тэл.: 327 88 78. Пастаянныя экспазіцыі: ■ "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы". ■ "Жыццё і творчасць Валенціны Ваньковіча". ■ "Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст.". ■ Выстава выцінанак Алены Шаліпа і Лаймута Федасевай "Папяровы мост сямброўства". ■ Выстава моды і аксэсуараў эпохі Рамантызму з калекцыі Ігара Сурмачускага "І паланэз пачаць пара" — да 13 студзеня 2018-га.

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА Ў В. РАЎБІЧЫ Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69. ■ Пастаянная экспазіцыя. ■ Выстава джарартыўна-прыкладнага мастацтва Узбекістана "Казачны Самарканд" — да 17 верасня.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТАРЫЧНЫ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ г. Мінск, вул. К.Маркса, 12. Тэл.: 226 09 22. Экспазіцыі: ■ Абноўленая экспазіцыя "Старажытная Беларусь". ■ "Беларусь XVI — XVIII стст. у партрэтах і геральдыцы". ■ "Мастацтва ў гарадской культуры XIX — XX стст.". ■ Бестэрміновая акцыя "Адзіны білет", якая дазваляе мінчанам і гасцям сталіцы наведаць сем музеяў, набыўшы ўсяго адзін білет у любым з іх. ■ Летняя адукацыйная

праграма "Летняя гісторыя" (у цыкл уключаны 6 музейна-педагагічных праграм — 2 экскурсіі, 3 музейна-педагагічныя заняткі, квэст). ■ Акцыя "Вольнае піяніна" — кожны дзень з 16.00 да 19.00. Выставы: ■ Выстава "Скарына — асветнік-гуманіст" — да пачатку кастрычніка. ■ Выстава "IND-BEL-ART" (творы Рыгора Стініцы, Юрыя Хілько, Дар'я Бунеевай і Веры Ягоўдзіч, выкананыя на ўражаннях іх паэзды ў Індыю) — да 3 верасня. ■ Выстава фотаздымкаў 1915 — 1917 гг. з калекцыі Уладзіміра Багданова "Замак на перадавоі" (да 100-годдзя разбурэння Кружскага замка ў Першай сусветнай вайне) — да 16 жніўня.

Філіялы музея ДОМ-МУЗЕЙ І З'ЕЗДУ РСДРП г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 31а. Тэл.: 290 68 47. ■ Абноўленая экспазіцыя, прымержаваная да 100-годдзя Кастрычніцкай рэвалюцыі (заль дапоўненыя новымі прадметамі амаль з усіх фондавых калекцый музея). ■ Выстава "Атлантыда" (аўтарскі праект Японскага Цэнтра культуры і спорту "Дзён рын канкэй" (Добрасуседства).

МУЗЕЙ СУЧАСНАЙ БЕЛАРУСКАЙ ДЗЯРЖАЎНАСЦІ г. Мінск, вул. К.Маркса, 38. Тэл.: 327 46 12. ■ Пастаянная экспазіцыя. ■ Выстава "Шатвектарнасьць знешняй палітыкі Рэспублікі Беларусь". ■ Выстава "Візіты і візіткі: дыпламатыя ў кішні". ■ Мерапрыемства ў рамках Года навукі з удзелам лётчыка-касманаўта, Героя Расійскай Федэрацыі Алега Навіцкага, які перадаць у фонды музея Дзяржаўны сцяг Рэспублікі Беларусь і шраг прадметаў, якія бабывалі ў космасе, — 12 жніўня. Пачатак аб 11-й.

МУЗЕЙ ПРЫРОДЫ І ЭКАЛОГІІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ г. Мінск, вул. К.Маркса, 12. Тэл.: 237 46 94; 291 99 51. Экспазіцыі: ■ "Геалогія і палеанталогія". ■ "Сезонныя змены". ■ Вадаёмы і насельнікі прыбярэжных раслін". ■ "Хвойны тып лесу і насельнікі змянанага лесу". ■ "Насельнікі ліставога і змянанага лесу". ■ "Ахоўныя прыродныя ўчасткі, рэдкія віды жывёл". ■ Выстава насякомаедных раслін". ■ Выстава "Жывыя цмокі" — да 25 лютага 2018-га. г. Мінск, вул. Багдановіча, 9а. Тэл.: 237 46 94.

г. Мінск, вул. Казінца, 117 (будынак кінаатэатра "Электрон"). Тэл.: +37529 123 60 53. ■ Выстава "Сафары парк" — да 1 верасня. ■ Выстава "Дзівосны свет матылькоў" — да 11 верасня. ■ Атракцыён "Лазерыны квэст".

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ТЭАТРАЛЬНАЙ І МУЗЫЧНАЙ КУЛЬТУРЫ г. Мінск, Музычны зав., 5. Тэл.: 220 26 67. Пастаянныя экспазіцыі: ■ "Вытокі тэатральнай

і музычнай культуры на беларускіх землях". ■ "Музычная і тэатральная культура Беларусі ў X—XIX стст.". ■ "Беларуская музычная культура XX ст.". ■ "Тэатральная культура Беларусі XX ст.". ■ Выстава "Карціны і высокая мода" (абстрактны алеем на палатне Іскандра Ілзава і мадэлі адзення Ніны Кавальчук (Масква), створаныя па матывах прадстаўленых карцін) — да 10 верасня. ■ Выстава рэтра-электрагітар "Зроблена ў СССР" — да 1 верасня.

ГАСЦЁЎНА УЛАДЗІСЛАВА ГАЛУБКА г. Мінск, вул. Старавіненская, 14. Тэл.: 286 74 03. ■ Пастаянная экспазіцыя. ■ Выстава "Любімыя цацкі", прадстаўленая калекцыянерам і аўтарам цацак Волгаі Дзеранчук, — да 20 жніўня. Майстар-класы: ■ Дзюкаж для творчых дзяцей і падлеткаў ад 5 да 14 гадоў — кожную суботу аб 11-й. ■ Інтэрактыўныя музейныя заняткі "Асновы акцёрскага майстарства" для дзяцей ад 5 да 10 гадоў.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСКАГА КІНО г. Мінск, вул. Свардлова, 4. Тэл.: 327 10 75. Пастаянная экспазіцыя. ■ Выстава "Беларускі кінамаграф 1920 — 1930-х гг. у кінапаказе" — з 7 жніўня да 17 верасня.

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ г. Мінск, пр-т Пераможаў, 8. Тэл.: 327 11 66; 203 07 92. Музей працуе: пн. — выхадны, аўт. — нядз. — ад 10-й да 18-й, сер. — ад 12-й да 20-й. ■ Пастаянная экспазіцыя.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ" г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19. Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02; +37529 551 80 51, +37529 190 31 49. Палацавы ансамбль ■ Пастаянная экспазіцыя. ■ Міжнародны выставачны праект "Заходняя Беларусь: гісторыя паўсядзённасці" — да 30 верасня. Сектар экскурсійнай і інфармацыйнай дзейнасці ■ Пастаянная экспазіцыя. ■ Анімацыйная праграма "Немагчымае магчыма: на аўдэенцы ў воіта!" ■ Другі паверх Суццкай брамы ■ Часовая экспазіцыя "3 малітваў на вуснах" — да 30 верасня.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР" г.п. Мір, Карэліцкі раён, Гродзенская вобласць. Тэл.: (8-01596) 2 82 91, (8-01596) 2 82 70. ■ Пастаянная экспазіцыя. ■ Міжнародная выстава "Ultima ratio Regum. Беларусь у Паўночных войнах сярэдзіны XVII — пачатку XVIII стст." — да 24 верасня. ■ Выстава "Ігнат Дамейка — тытан навукі", прымержаваная да 215-годдзя з дня нараджэння славутага вучонага, асветніка і гуманіста, — да 30 верасня.

■ Квэст "Вайна і Мір, альбо Таямніца дзвюх скрынь" — кожную пятніцу. Пачатак а 15-й.

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНА-МЕМАРЫЯЛЬНЫ МУЗЕЙ ЯКУБА КОЛАСА г. Мінск, вул. Акадэмічная, 5. Тэл.: 294 91 96. Экспазіцыі: ■ "Якуб Колас. Жыццё і творчасць". ■ Стацыянарная выстава "У хвалюх няспыннага руху: аўтамабільны шляхамі Коласа" — да 30 верасня. ■ Экспазіцыя "Склен" на сядзібе Якуба Коласа.

Музейны адукацыйны праект "Летнія канікулы ў ДOME Коласа": ■ Тэматычныя экскурсіі і лекцыйныя заняткі. ■ Тэатралізаваныя прадстаўленні наводле беларускіх народных казак. ■ Музейныя майстар-класы і заняткі. ■ Мультимедыйны комплекс "Чалавек. Асоба. Час". ■ Пешая экскурсія "Мясяцінамі Коласа ў Мінску". ■ Інтэрактыўныя праграмы для сямейных наведвальнікаў, квэст-гульня "Таямніцы дома Песняра". Акцыі: ■ "Самы лепшы дзень" (дзень нараджэння ў музей). ■ Віншаванне ад музея, фотасесія "У дзень вяселля — у музей". ■ Дзень памяці Якуба Коласа — 14 жніўня. У рамках мерапрыемства — аўтобусна-пешаходная экскурсія "Мінскія адрасы Якуба Коласа" (пачатак а 13-й), памінальны мітынг і ўскладанне кветак да магілы Песняра (пачатак а 15-й).

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНЫ МУЗЕЙ ЯНКІ КУПАЛЫ г. Мінск, вул. Янкi Купалы, 4. Тэл.: 327 78 66. Экспазіцыі: ■ Пастаянная экспазіцыя "Шляхі" з пралетам роліка ў 3D-фармаце і інтэрактыўнай зонай для дзяцей "Хлопчык і лётчык", галаграфічным тэатрам. ■ Інтэрактыўныя музейныя праграмы "У пошуках папараць-кветкі", "Вячоркі". ■ Выстава "Спакоен вякоў. Мроі Купалы" — да 18 жніўня. ■ Фотавыстава Войтэха Рушына (Славакі) "Пазізі чалавечай душы" — да 26 жніўня.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ГОРАДА МІНСКА г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30. Філіялы Музея гісторыі горада Мінска

ГАРАДСКАЯ МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ ТВОРАЎ Л.Д. ШЧАМЯЛЁВА г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30. Экспазіцыі: ■ "Жыццёвы і творчы шлях народнага мастака Беларусі Леаніда Шчамялёва". ■ Выстава "Вытокі. Вяртанне" — да 13 жніўня.

МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ МІХАІЛА САВІЦКАГА г. Мінск, пл. Свабоды, 15. Тэл.: 321 24 30. Экспазіцыі: ■ "Мастак. Грамадзянін. Герой". Прывесчана ганароваму грамадзяніну г. Мінска Міхаілу Савіцкаму.

■ "Мінск губернскай. Шляхецкі побыт". ■ Выставачна-інтэрактыўны праект "Сустрача з майстрам". ■ Персанальная выстава Святланы Катковай "Спатканне" — да 3 верасня. ■ Выстава "Yivanna Kujju: Жывёлаперагонны маршрут Кэнінга. Мастацтва абарыгенаў Заходняй Аўстраліі" — да 27 жніўня.

МІНСКАЯ ГАРАДСКАЯ РАТУША г. Мінск, пл. Свабоды, 2а. Тэл.: 321 24 30. Экспазіцыі: ■ "Мінск у гістарычнай прасторы. Картаграфічны кабінет".

МУЗЕЙ "ЛОШЫЦКАЯ СЯДЗІБА" г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 8. ■ Пастаянная экспазіцыя. ■ Выстава жывапісу Эміліі Фокінай "Дзюныя звяры" — да 27 жніўня.

ФІЛГЕЛЬ ЛОШЫЦКАГА СЯДЗІБНА-ПАРКАВАГА КОМПЛЕКСУ г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 10. Тэл.: 285 18 86. Экспазіцыі: ■ "Колас часу" — прадметы гарадской і сялянскай культуры кан. XIX — сяр. XX стст. ■ Выстава тэкстыльных пано і іншых джарартыўных вырабаў Алы Губарэвіч "Нітэ связуоцая" — да 27 жніўня.

ЭКСПАЗІЦЫЯ "КАРЭТНАЯ" г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 8. Тэл.: 321 24 30. ■ "Сані • вазок; каляска • брычка; карэта • вупраж" (пастаянная экспазіцыя па гісторыі гужавога транспарту жыхароў Мінска XIX — пачатку XX стст.). ■ Виртуальная гульня "Карэты майстар".

ЭКСПАЗІЦЫЯ "МІНСКАЯ КОННАЯ ЧЫГУНКА" г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 6. ■ Экспазіцыя складаецца з некалькіх раздзелаў, якія распавядаюць пра жыццё Мінска 1890 — 1920-х гг.

АРТ-ГАСЦЁЎНА "ВЫСОКАЕ МСТА" г. Мінск, вул. Герцэна, 2а. Тэл.: 321 24 30. ■ Выстава графікі і жывапісу Усевалода Швайбы "Храм" — да 16 жніўня. ■ Выстава жывапісу, графікі, габелена і керамікі вядомых беларускіх мастацка "Summer time" — да 3 верасня.

ГОМЕЛЬСКІ АБЛАСНЫ МУЗЕЙ ВАЕННАЙ СЛАВЫ г. Гомель, вул. Пушкіна, 5. Тэл.: (8-0232) 77 57 41.

■ Пастаянная ваенна-гістарычная экспазіцыя. ■ Пастаянная выстава тэхнікі на адкрытай пляцоўцы. ■ На тэрыторыі працуюць пнеўматычны цір. ■ "Музей крміналістыкі". ■ Выстава "Гомель і гамельчане напярэдадні і ў гады Першай сусветнай вайны" (выставачная зала). ■ Выстава "Бітва матораў" (хол музея). ЛІДСКІ ГІСТОРЫКА-МАСТАЦКІ МУЗЕЙ г. Ліда, вул. Перамогі, 37а. Тэл.: (8-0154) 53 50 64. Пастаянныя экспазіцыі: ■ "Прырода Лідчыны".

■ "Сучаснае мастацтва краю" (жывапіс, графіка, скульптура, мастацкае шкло). Выставы: ■ Выстава "Майстарня заслужанага дзеяча мастацтва Беларусі, сябра Саюза мастакоў Беларусі Уладзіміра Мурашвера". ■ "Вядзём пачатак мы ад Гедыміна...". ■ Мемарыялы пакой Валіцкіна Таўлая. ■ Выстава са збору А.Фішбайна "Рэчы побыту канца XIX — пачатку XX стст.". ■ Музейна-вобразная зала "Хрушчоўка 60-х". ■ Выстава "Вайны свяшчэнныя старонкі". ■ Выстава "Надзейны шчыт краіны". ■ Выстава "Падарожжа ў гарадскі і сельскі побыт". ■ Выстава "Жыве мая ліра навава!", прымержаваная да 140-годдзя з дня нараджэння Цёткі (Алазы Пашкевіч). ■ Выстава рэбатаў "ROBO ART" — да 18 жніўня.

ІЎЕЎСКІ МУЗЕЙ НАЦЫЯНАЛЬНЫХ КУЛЬТУР г. Іўе, вул. 17 верасня, 9. Тэл. (8-01595) 2 68 96. ■ Экспазіцыя "Пад адзіным небам праз стагоддзі" ("Карэнае насельніцтва Іўеўшчыны", "Беларускія татары"). ■ Выставы "Беларускія лўрэй", "Другая сусветная вайна". ■ Выстава карцін Івана Струкава "Саюз вады і зямлі". ■ Прадстаўленні лялечнага тэатра "Батлейка".

НАВАГРАДУСКІ ГІСТОРЫКА-КРАЯЗНАЎЧЫ МУЗЕЙ г. Навагрудка, вул. Гродзенская, 2. Тэл. (8-01597) 2 14 70. ■ Пастаянная экспазіцыя: "Гісторыя Навагрудчыны са старажытных часоў да Вялікай Айчыннай вайны". г. Навагрудка, вул. Мінская, 64-66. ■ Экспазіцыя: "Музей лўрэйскага супрацілення на Навагрудчыне".

ДОМ-МУЗЕЙ АДАМА МІЦКЕВІЧА Ў НАВАГРУДКУ г. Навагрудка, вул. Леніна, 1. Тэл.: (8-01597) 2 43 00 (каса). ■ Пастаянная экспазіцыя: "Жыццё і творчасць Адама Міцкевіча". ■ Пастаянныя выставы: "Свято кухні Міцкевічаў", "Малюнкi сельскага жыцця", "Пан Тадэвуш" праз час і народы".

ГАЛЕРЭІ "УНІВЕРСІТЭТ КУЛЬТУРЫ" г. Мінск, пл. Кастрычніцкая, 1. Тэл.: 327 26 12. ■ Міжнародная выстава пясочнай графікі "Па-за часам" (творы, выкананыя ва ўнікальнай тэхніцы, прадставяць 38 мастакоў з Беларусі, Расіі, Украіны, Літвы і Малдовы) — да 22 жніўня.

ПАЛАЦ МАСТАЦТВА г. Мінск, вул. Казлова, 3. Тэл./факс: 290 60 10. ■ Выстава твораў Сяргея Пыжыкава "У пошуках Рая" — да 9 верасня. ■ Выстава Віктара Доўнара "Таямнічы свет беларускіх абразоў" — да 9 верасня.

У МІНСКУ ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" МОЖНА НАБЫЦЬ У НАСТУПНЫХ КРОПКАХ: МАГАЗІНЫ "БЕЛСАЮЗДРУК" ■ Падземны пераход ст.м. "Пятроўшчына". ■ Падземны пераход ст.м. "Плошча Перамогі". ■ Праспект Незалежнасці, д. 44. ■ Вуліца Валадарскага, д.16. КІЁСКІ "БЕЛСАЮЗДРУК" ■ ст.м. "Няміга", вул. М. Багдановіча. ■ Праспект Пераможаў, 5. ■ Вуліца Рабкораўская, д. 17. ■ Праспект Незалежнасці, 168, В. ■ Вуліца Лабанка, 2. УВАГА! ТУТ МАГЛА Б БЫЦЬ ВАША АФІША! Звяртайцеся +375 17 286 07 97. +375 17 334 57 41 (факс) kultura@tut.by